

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa collationum, sive Communiloquium

Johannes <Gualensis>

[Augsburg], 1475

Incipit Pars Secunda. Distinctio Prima de colligatione membrorum
adinvicem

[urn:nbn:de:bsz:31-308069](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-308069)

Et sicut ait Apostolus prima ad Corintios .xij. Omnia mēbra sunt vnū corpus: que tamen membra habent diuersa officia: & quodlibet indiget officio alterius: & tunc est quodlibet membrū perfectum cum potest perficere suum opus propriū: vnumquodq; enim est perfectum cum attingit propriam virtutē. vij. phisicorum & .iiij. methaphisice. Hoc est singulum horum quod potest facere suum opus: & equiuoce est illud quod non potest suum opus facere: vt terra lignea equiuoce est terra: sic est in corpore reipublice: q̄ sunt diuersa membra proportionabiliter. vt dictum est habentia diuersa officia. quorum quodlibet indiget officio alterius. Et tunc ipsa est in statu debito: quando neutrum vsurpat officium alterius: & quodlibet exercet suum veraciter. Nec debet quis mirari. De coaptatione membrorum: reipublice membris naturalibus: cum dominus ostendit Nabuchor statuam: cuius caput ex auro optimo: pedes & brachia ex argēto &c. Ad significandū varium statum regnorum diuersorum s̄m sanctos ibidem. Consimili rōne in vno regno diuersae persone in republica: possunt adaptari diuersis membris in corpore naturali. Unde & in tractatu qui dicitur liber phie. dicitur q̄ in ciuitate ymaginaria Socratis: caput est ad modum arcis ipsius palladis: brachia tanq̄ prudentes & fortes viri: iuxta arcem ad ipsam euendam locata: vent & genitalia opifices ciuitatis & mulieres. Uoxe vero & crura negotiatores. Illucq; discurrentes: pedes vero sunt agucule. Unde & negotiatores possunt significari per pedes: quia calcāt terras & sub navigatione continentur: ars mercandi: s̄m Dugonē ubi supra. vel possunt significari per crura. Unde sustentant rē publicam suis mercaturis: mercature enim multum iuuant rem publicam ait Dugo ubi supra. Duius studium gerendum generes conciliat: bella sedat: pacem firmat: & priuata bona ad comunem omnium vsum immutat. Et de deorum informatione infra parte secunda. Et in hoc finis partis prime huius collectionis

Inipit Pars Secunda. Distinctio Prima de colligatione membrorum adinuicē. De colligatione ordinali vel legali: q̄ est dñoz ad seruos & e contra.

Abita descriptōne reipublice in cōi
 et enumeratis v̄tutibus q̄ sunt neces
 sarie mēbris eius siue p̄sonis ex qb̄
 reipublica cōstituit: q̄a taliū p̄sonaz
 ē multiplex colligatio siue coherētia
 diuigēte sūmo magistro videndū ē de
 p̄dicta colligatōe siue coherētia: et q̄
 lit̄ amonendi sunt oēs in re publica:
 vt teneāt ordinē sue coherētie. Et

pr̄mo d̄ coherētia siue colligatōe lega
 li siue ordimali: sc̄z p̄ peccatū q̄ ē d̄noꝝ ad seruos et ec̄uerso. Se
 cūdo de colligatōe natali: q̄ ē p̄ntū ad filios: et ec̄uerso et fratru
 adiuicē seu cognatoꝝ. Tercio de colligatione gratiali siue sacra
 mētali: q̄ ē coniugatoꝝ adiuicē. Quarto de colligatōe siue coherē
 tia sp̄iali: q̄ ē chustianoꝝ adiuicē in corpe xp̄i. Quinto d̄ colliga
 tione ciuili: que est vicinorum adiuicem siue cohabitantiū simul
 in villa vel ciuitate. Sexto de colligatione amicable: que est ami
 corum adiuicem. Septimo de colligatione sodali. Octauo de cō
 paratione siue de qualitate conuersationis: quam debet homo habe
 re cum aduersarijs. Et differunt ille quatuor colligationes. Il
 la enim que est chustianorum: attendit quantum ad gratuita: si
 ue quantum ad caritatem. Illa que est ciuili: quantum ad cohabi
 tationem. Illa que est amicable: quantum ad ea que sunt amicicie
 et potest esse int̄ absentes. Illa que est sodalis: attendit quantum
 ad iudicium vel conuersationem: que fit inter presentes. Existen
 tes enim in reipublica hijs modis ornate debent se habere: et am
 monendi sunt a predicatore vt sic se habeant.

Capitulū p̄mum. de origine seruitutis q̄ cā seruitutis est peccatū

O prima colligatione quantum ad vnā partem: sc̄z
 qualiter se debent habere p̄ncipes ad seruos: diduz ē
 supra. Cū intelligere debent q̄ ratio d̄nandi orta ē ex
 peccato: vt ait Auḡ. xix. de ciui. dei c. xx. Obi multū de hoc: vñ
 ait cōdicio seruitutis iure intelligit̄ imposta peccato: et p̄ma cā
 seruitutis peccatuz est: p̄inde nunq̄ in scripturis legimus seruū
 antēquā hoc vocabulo. Nōe iustus: peccatuz filij v̄dicaret. Ge
 nesis. x. Nomen itaq̄ illud: culpa meruit non nata. Nō d̄nt er
 go p̄ncipes vel d̄ni minis eleuari de d̄nato: cū nō ex natali cōditōe.

sint dñi: sed de merito peccati. vñ ibi aug⁹ q̄ imperant huiusmodi eis
 q̄bus vident impare. Neq̄ dñandi cupiditate impent: s̄ officio
 consulendi / nec p̄ncipandi superbia sed p̄uidendi m̄ia: hec naturalis
 ordo p̄scubir. Ita de⁹ hominem vidit domianim inquit pisabus
 maus ꝛc. gen̄ p̄mo. Quia sc̄z hominem r̄onale factū ad ymagi
 nem suā voluit nisi irrationalibus dñau / non homines homini: sed
 peccau hominem. vñ primi iusti pastores peccoz magis q̄ reges
 hoim ostiuti sunt gen̄. xlvij. ut sic insinuaret deus: quid postulat
 ordo creaturaz: quid exigit de merituz peccatoꝝ. hec aug⁹. post
 tñ peccatoꝝ legitime p̄ncipantib⁹ s̄m legem diuinaz et humanā
 debent homines obedire eph. vi. Serui obedite dñis carnalibus.
 cū timore ꝛ tremore in simplicitate cordis sicut x̄po Et grego⁹
 in registro xvij. cap. Liqueat q̄ omēs homines natura eq̄les ge
 nuit: s̄ varietate meritoꝝ ordine alios alijs culpa postpōit: ip̄a
 q̄dam diuersitas que accessit ex vicio diuino iudicio dispensat. ut
 q̄a omis homo eque stare non valet. alter regat ab altero. dñs
 ergo siue p̄nceps dēt iugit meditau eq̄litate m̄ditōnis cū suis
 ꝛ pond⁹ sue h̄uitutis ex alia pte / et nō impare ex cupiditate: nec
 p̄ncipau ex supbia: sed ex officio consulendi / ꝛ m̄ia p̄uidendi. ut
 dictū ē ab augustino sic cogitabat Job qui ait 3i. Nunq̄t nō in
 vtero fecit me qui ꝛ illū sc̄z h̄uum. vñ grego⁹ moral̄ xxi. an̄ me
 diū. potentib⁹ vicijs magna est v̄tus humilitatis / ostēdata eq̄li
 tas dñitōnis / et postmodū huilime ostēdatōnis de p̄mendus est
 timor elatōnis gen̄. ix. Terror vester ac tremor sit super cūda
 aialia t̄re vbi grego⁹ homo aialibus irrōnabilib⁹ nō ceteris ho
 mimib⁹ natura p̄lat⁹ est. Ioh̄co dicit ei ut ab aialibus non ab
 homie timeat: quia p̄tra naturaz supbire est ab eq̄li velle timeu.
 Et de hoc seneca epistola xlvij. Loquēs ad impatorem. cū ser
 uis familiarē viuere decet p̄udentiā tuā. serui sunt imo homines
 serui imo sunt otubermāles. serui imo sunt humiles amā. serui
 imo sunt cōserui. si cogitat eius tantūmodū mutroq̄ licere for
 tune: itaq̄ vdeo in istos: qui turpe existimāt cū seruo suo cenare
 Quare: q̄a nisi supbissima cōsuetudo cenantū vño standum h̄uoz
 t̄bam acciderit et sequit: ac infelicibus suis mouere labia ne ut
 licet loquant. Et p̄ eiusc̄z arrogāte p̄uerbiū p̄nunciat iacturā
 tortic̄z esse hostes q̄t suos nō hēmus illos hostes s̄ facim⁹ s̄z p̄
 crudelitate vñ sequit m̄terim crudelia ꝛ inhūa p̄tereō q̄ ne tanq̄
 homib⁹ q̄c̄z s̄ tāq̄ iumentis abutimur q̄ cū ad cenādū discūdm⁹

alius sputum detergit: alius reliquias temulentorum colligit: ali-
 us preciosas aues scindit p^{er} ped^{es} & clunes. Infelix qui huic om-
 rei viuit: vt altilia decenter seccet: misiq; miseror est qui hec volu-
 ptatis causa docet q̄ qui necessitate disat. Et post ibi cōcludit:
 vis tu cogitare istum quem seruum tuum vocas / ex eisdem sem-
 inibus ortum: eodem celo vel abo frui: eque spirare eque moui.
 Noli ergo de vsu seruorum disputare / in quo supbissimi auariss-
 simi & crudelissimi sumus: hec tñ precepti mei summa est / sic cum
 infimo viuas quemadmoduz superiorē velis tecuz viuere: p̄terea
 dñs cogitare debet: q̄ aliquo tempore forte erit seruus. On̄ ibi
 Seneca. Nescis qua etate. hecuba seruire cepit / qua Cresus / q̄
 Daryus / qua Plato / qua Dyogenes: viue cum seruo clementē
 viue communit: & in sermone illum admittit: & in consilium & in
 conuidum. Item cogitare debet dñs: q̄ qui est seruus conditōe
 liber est virtuali libertate scz mentis: quia absq; peccato. On̄ Se-
 neca vbi supra. Seruus est sed fortassis liber animo / seruus est:
 hoc enim illi non nocebit. On̄de quis non sit / alius libidini seruit
 alius auaricie / alius ambitioni / alius timori: nulla seruitus turpi-
 or q̄ voluntaria. Cum ergo sit possibile: q̄ dñs aliquando sit ser-
 uus predictarum passionū: & forte seruus sit dominus econuer-
 so ipsarum passionum: non superbe debet efferri sup seruum. Id
 concludit Seneca. Colant te serui tui potius q̄ timeāt. Sed ad
 Rabiez cogunt nos delicia: vt quicquid non ex voluntate respō-
 det: iram euocet / regum nobis mouimus animos. Et de hoc simi-
 liter Seneca lib. i. de clementia ca. x. Seruis imperate moderate
 laus est: & in manūpio cogitandum est. Non quantum illud im-
 pune pati possit: sed quantum tibi clementia permittit: que par-
 cere etiam captiuis & p̄cio comparatis iubet / quanto iustius iu-
 bet hominib; liberis ingenuis honestis non vt mācipijs abuti. Et
 sequit: cum in seruum omnia liceant: est aliqd qd̄ in hominem li-
 cere cōmune ius animantiū vetet. Et ponit exemplū de crudelita-
 te Polliomis q̄ seruum eo q̄ eum offenderat muremis in vinauo
 picat: & illos humano sanguine saginabat homo mille mortibus
 dignus. Non tñ pmittendi sunt serui viuere sine disciplina: &
 in lasciuia ymo castigandi sunt & disciplinandi debito mō. Que-
 rulū enī genus seruoz ē: ait Hieronimus. epla. xiiij. Ideo sunt
 disciplinandi: panis enī & disciplina ē op^{us} seruo. Eccle. xxxiiij. hec
 tñ disciplina debet esse moderata: regulata iusticia & rōe. Virga

enim omne murmur cōpescit id est moderata disciplina / ait sene-
ca epistola dicta Nam eq̄litatez cū suo cogitabat bt̄us Mar-
tinus q̄ndo viceuersa armigero h̄iebat. vñ et exempluz cautaz
tis erga infuozes ostendit dñs ⁊ magister cū lauit pedes discipulo-
rum Johis xij. Qñ erat in medio / sicut qui ministrat luce. xij.
Non tñ denegandū: quim h̄ui ⁊ subditi omēs cū omni affectu hu-
militate ⁊ reuerentia debeat seruire dñis suis. reddentes cesari q̄
cesaris sunt / ⁊ deo q̄ dei sunt Math. xviij. et p̄ma petu sc̄do. Ser-
ui subditi estote in omni timore dñis. Sed amonendus est dñs
vel p̄nceps. vt nō tumescat corde ex dñio: nec stemnat suum in
iuste ex suo impio. Qualiter autem debet esse sicut pater patris
et pius clementia / et iustus disciplina dictum est supra

Capitulum sc̄dm De informatione seruorum

Quantū ad aliam p̄tem: sc̄z q̄liter serui debent se h̄re ad
dños. Notandū q̄ amonendi sunt. q̄ intelligāt pecca-
tū fuisse cām h̄uitutis ⁊ vt didū ē. vt eo ip̄o h̄eant pec-
catū odio: qd̄ induxit h̄uilem captiuitatē vt p̄caueāt peccatū: ne
inddāt in t̄p̄em h̄uitutē. Qui enī facit peccatū. h̄uul ē peccati Jo-
his. viij. ⁊ vt sint liberi mēte: ne tūc nimis doleāt de exteriou h̄ui-
tute s̄m qd̄ amonet ap̄o. i. corin. vij. Seru⁹ vocatus es. nō sit
tibi cura. Et sequit̄. q̄ in dño vocatus ē h̄uul liber est dñi: de ori-
ginē aut̄ hui⁹ vocabuli h̄uus Aug⁹ de a. dei vbi sup̄. Ougo inq̄t
vocabuli h̄uoz in latina lingua in̄e credit̄ ducta vel dicta q̄ hi q̄
iure belli possent occidi a victoribus seruabantur / et serui fiebant
a seruando appellati

Capitulu t̄cu⁹ De fidelitate qm̄ h̄ui dēt h̄re ad dños

Sunt aut̄ h̄ui ⁊ subditi oēs: siue sint milites siue h̄ui ad-
monēdi de p̄fecta obediā dño vel p̄ncipi ⁊ stabili fide-
litate / ⁊ hoc ex puro corde. Dēt enī diligere dñm suoz
p̄fecto affectu / ⁊ eū magnificare ⁊ p̄com̄zare salua c̄itate affatu
ei obedire p̄mpto effectu / ⁊ vitā ⁊ honorē ei⁹ custodire sollicito
nisu Exēplo ppli q̄ noluit q̄ dauid iret ad bellū ij. Re. xvij. Et
dixerūt: tu vn⁹ p̄ dēcē milib⁹ reputaus. et exēplo ioab q̄ noluit
cape v̄rbe m̄: ne victoua suo nomi asscubereēt ij. re. xij. Sic enim
facebāt antiq̄ reges suos magnificabāt ⁊ eis in oib⁹ obediebāt: si-
cut dicit virgilius li. i. recitans dictum mli⁹ Enee Qui ait. rex
erat enea nobis: q̄ iustior alter: nec pietate fuit nec bello maior

& armis que omnia euidenter patent in fidelitate quam debet pna
 apibus. Nota q quicunq dno suo fidelitatem iurat obligat se
 ad infra scripta. Im qd notauit hostiensis in summa sua ti. de feu
 dis. Quid sit fidelitas que in hijs uersibus continet. Incolumē
 facile tutumq possibilis honestum. Utile consiliū fidus dabis aus
 xiliumq. Que sic exponunt. Incolumē intendit dicere / ne sit in
 d amnum dno suo / sed omne uenenum / omnem infirmitatem / &
 mortem & captionem / & omnem corporis lesionez / posse suo ui
 tabit. Facile ne scz illud quod dñs facere intendit / & de faali fa
 cere potest / reddat ei difficile sicut multi faciunt / latenter impedi
 menta procurando. Tutum quoq / scz ne sit dno in damnum de
 secreto suo reuelande alicui qui posset obesse / uel de munitionib9
 suis / per quas potest esse tutus ipsas pendo alteri tradat / sed p
 posse suo subueniat & defendat. Possibilis id ē possibile ne scz il
 lud qd dñs facere intendit / & ei est possibile reddat ei impossibile /
 sicut dictum est supra / honestum ne sit ei in damnu de rebus q ad
 honestatem pñent / sicut ne uxorem uel filiam uel sibi affines aut
 sibi commissos dehoneſtet. Nec carmen famosum / uel aliud uer
 bum uel factum / p quod fama dñi sugillari aut diminui posset / cō
 ponat dicat uel faciat / nec audiendo uel dissimulando consentiat / uel
 ad similia ipsum inducat. Utile ne sit ei in damnum suis possessio
 nibus uel de suis rebus / qn ymo ne in aliquo ipsius utilitatem im
 pediat sed ipsam fieri bona fide pcurat. Consiliuz nō dabit scz cō
 tra ipsum sed bona fide consulat ei quicqd potuit & sciet ad utilita
 tem & non contrarium suadebit. Fidus dabis id est tu q es fidelis
 uasallus dno tuo / scz auxiliū de psona scz & de rebus. Debet enī
 corde & opere / uasallus dno subuenire / a malo abstinendo & bonū
 faciendo. Forma uero iuramenti que hodie ab omnibus seruatur
 talis est. Ego talis iuro sup sancta dei euangelia / q ab hac hora
 in antea usq ad ultimum diem uite mee / ero fidelis tibi tali dno
 meo contra omnem hominem / excepto impatore uel rege. Qd
 uerbum nulla indiget adiectione / sed integram pfectamq continet
 in se fidelitatē. Sed ppter simplices qui non intelligunt / hec adici
 untur & similia iuro inquam / q nunquam scienter ero in consilio
 uel in facto q tu omittas uitam uel membrum aliquod / uel q tu
 recipias in psonam tuam lesionem aliquam / iniuriam uel contus
 meliam / uel q tu amittas aliquem hominem quem nūc habes uel
 in antea possidebis uel debeas possidere / & si sciero uel audiero p

deus p factum

Iuramentum Romanorum

aliquem: q̄ aliquis velit aliquod istoꝝ contra te facere. pro posse meo ne fiat impedimentuꝝ p̄stabo / et si impedimentuꝝ p̄stare nequiuero: q̄ cito potero tibi nunciabo / & contra eum put potero meū auxiliuꝝ p̄stabo. Et si contigerit te rem aliquā quaz hēs vel habebis. iniuste vel casu fortuitu amittere. eam recuperare & recuperatam omni tempe retinere iuuabo. Et si sciuero te velle aliquo iuste defendere / et deinde specialiter vel generaliter fuero requisitus. meū tibi sicut potero p̄stabo auxiliuꝝ. Et si aliquo mihi in secreto manifestaues: illud sine tui licentia: nemini pandā nec q̄ pandatur faciam. Et si consilium meum super aliquo facto postulaueris / tibi dabo consilium: qd̄ magis mihi videbitur expedire. Nunquā in persona mea quicquā faciam vel dicam scilicet qd̄ pertineat ad tuam iniuriam vel contumeliam. Et nota q̄ in omnibus predictis in quibus tenetur vasallus domino. tenetur fidei seruo dominus. vt ibidem bene probatur. Prelati vero hoc sacramentum fidelitatis prestant quando consecrantur. sicut habetur extra de iu. iu. de forma iurandi prelatorum domino pape Ego talis episcopus: ab hac hora et in antea fidelis ero sancto petro. sancteꝝ romane ecclesie / et domino meo pape eius q̄ successoribus canonicis intrantibus: non ero in consilio neq̄ facto vt vitam perdat vel perdant aut membrum: aut capiantur vel capiantur mala captione Consilium quod mihi aut per se: aut per literas: aut per nunciuꝝ manifestabit: ad eius damnum nulli pandam. pontificum ecclesie romane / & sanctoꝝ patꝝ regule: adiutor ero. ad defendendum & retinendū: saluo ordine meo: contra omēs homines vocatus ad synodū & miam: nisi fuerim impeditus canonica p̄peditōne vel impeditōne. legatū aplice sedis quē certum esse cognouero inuēdo et redeūdo honorifice tractabo / et in suis necessitatibus iuuabo. apostoloruꝝ limia aut per me: aut per nunciuꝝ singulis annis visitabo: nisi eorum absoluet licētia: sic me deus adiuuet et sancta dei euangelia. Cum igitur tam clerici q̄ layci. maioribus suis ad fidelitatem teneantur: licet differenter et secundum minus et maius. Ideo admonendi sunt specialiter de seruanda fidelitate. fidelem enim seruum et prudentem commendat dominus et remunerat Mathei vicesimo quinto. Et hoc exemplo antiquorum: sicut militum cesaris: qui erant deuotissimi: nec ab eo quasi possibiles separari sicut narratur de vita cesarum. Et sicut narrat Valerius libro tercio capitulo octauo.

conuictus p̄stator

De quodam suorum militum: qui cum esset captus & ad Antho-
 mium productus: respondit eidem iugulari in iube: quia nec salu-
 tis beneficio nec mortis supplicio abouci possum: ut cesaris miles
 esse desinam & tuus esse incipiam. Ceterum quo constantius vitam
 contempsit: eo facilius impetrauit. Anthomius enim virtuti eius in-
 colomitatem prestavit. Similit' narrat de alio: qui noluit pmissione
 vite separari ab illo. Cum enim a Sapiione salus ei daret: si se fu-
 gatum Pompei militem affirmasset respondit: tibi quidem gratias
 ago: sed mihi ut ea conditione vite non est opus: sine tuis enim
 vllis ymaginibus nobilis est animus. Et hoc est exemplum cuiusdam
 q' miles non debet separari a domino: nec vite pmissione nec mortis ti-
 more: s'm illud apli romanoꝝ viij. Quis nos separabit a caritate
 christi. Item exemplum q' quanto quis est fidelior suo domino legit-
 timo iuste: tanto magis debet contentari ab aduersario. Et de hac
 fidelitate seruorum ad dominos Valerius li. viij. c. vi. vbi dicit de fi-
 delitate cuiusdam serui Papimionis: q' cum essent alij missi ut do-
 minum suum occiderent: seruus commutata veste cum eo & pmuta-
 to annulo illum clam emisit: seq' in cubiculum ac lectulum recepit
 & se ut Papimionem occidi passus est: breuis huius facti narra-
 tio: sed non parua materia laudatōis. Similit' narrat de seruo An-
 cij qui Ancus cum esset prescriptus: & videret homines domesticos
 circa rapinam occupatos: dissimulata fuga penatibus suis nocte
 prouexit. Illiusq' seruus qui fuerat ab eo vinculorum pena coher-
 citus: & inexpressibili nota literarū p summā vrbis contumeliam mu-
 stus: cum ista videret seꝛ alios lucro intentos: & ipse nil aliud erat
 q' umbra & ymago suppliciorum maximum emolumentum: iudica-
 uit salutem ipsius a quo hec patiebatur: & ammoto domino suo regnum
 extruxit: & quendam senem a se occasum supiecit. Et vementib' 9
 militibus & interrogantibus vbi Ancus esset manum rogo intē-
 tans: respondit ibi illum vultu: datis sibi crudelitatis piaculis & q' a
 verisimilia loquebat' adhibita est nec eius fides. Quo euenit ut
 Ancus assequeret' statum acquirende incolomitatē. Magna igit'
 huius serui ad dominum fidelitatis & caritatis magnitudo. Et ibi
 dem de alijs seruis fidelibus. Et de hac fidelitate seruorum ad do-
 minos. Seneca li. iij. de beneficijs c. xiiij. vbi narrat de seruo: qui
 adaptabat sibi vestem & annulum domini sui: & se obtulit ac prout occi-
 dendum p domino qui forte fuit ille: de q' sup' Valerius. Ibidē nar-
 rat Seneca de seruo q' primum occidit dominum suum: ne occideret p ma-

nus hostium et deinde seipm transieat vno idu/dicens. Tempus est inqt me consulere mihi: iam enim dnm meū manu occidi. ibidez narrat de duob9 seruis: qui capta q̄oaz vrbe fugerūt ad hostes et hoste et eius exercitu intrantib9 urbem Illi serui p̄curterunt ad domum dñe sue/et eam adduxerunt: ac querentibus que naz esset. p̄fessi sunt crudelissimā ab eis duci scz vt torqueret: q̄ sic euasit/et ambos postea manu misit. Similiter narrat de quodam incluso a cesare qui petijt a suo. vt traderet sibi venenū/et cū ille nō posset euadere quim sibi traderet qd̄ petebat medicamentū in noxium dedit ei. Et accessit ad filiū/dicens. iube me cōseruare do nec intelligas an venenū dedi patu tuo. Ille consopitus euixit. et a cesare seruatus est. prior tñ seruus illū seruauerat. vnde ex his seneca r̄ndit ad questionē: qua querebat an suus possit pre stare beneficiuz dño suo: scz q̄ sic. vt patet ex p̄oicis. Similiter de fidelitate seruoꝝ erga dños suos narrat Trogus pompeius li. iij. Q̄ anaxilaus reliquit puulos suos memorie et tutelam cōmisi sit spectare fideli seruo tantus q̄ fuit amor memorie ei9. vt parere seruo q̄ filios regis deserere mallet. Similiter li. i. narrat. Q̄ rex argeus moriens reliquit filiū puuluz/et pulsi macedones ab illiis rege suo puero scz in cuius posita añ adiem acuter certamen repetierūt: tanq̄ ideo pu9 vidi ⁊ bellantib9 regis sui auxilia defuissent/ ⁊ similis miseratio infantis tenebat eos ⁊ alijs viciis ostendebant regem defuisse macedonibus non virtute m. patet ergo ex his mira fidelitas subditorum

Capitulū q̄rtum De nequicia ⁊ punitione suoꝝ infidelium

De nequicia vero seruoꝝ: qui dños suos occiderūt/et lares dñoꝝ ac diuges inuasērūt: narrat trogus pompeius li. xvij. vbi narrat q̄ vnus de seruis illis qui hec fecerant: miseratus est dñi sui: cū vt alij serui vellent ex se illuz regē esse: qui primo solem orientem vidisset. Ille suus ad dñm suuz straconē nomine detulit/ ⁊ eū informauit. vt cū in campum p̄cessisset ceteris in orientem spectantib9: solus ille in occidentem intueretur/et cū dies aduentare cepit fulgore solis summo fastigio ciuitatis oñdit. vbi euidentissimis culmibus orbis oriens splendebat/et q̄a nō seruilis ingenij ratio visa est: requiritib9 adozem de dño cōfitei/et tūc intellēdū est: q̄nta dñoꝝ ingenia seruilibus p̄starent. Data ergo venia sem̄ filio q̄ ei9: regē straconem crea

uerunt: post quē ad filium ei⁹ regnū translatum est ⁊ ad nepotes
 Et q̄a celebre fuit facinus seruoꝝ toto orbi: ideo alexander ma-
 gnus vltor publice seueritatis: omēs qui in prelio sup̄fuerūt sc̄z
 q̄nto eos expugnauit. ob memorā veteris cedis: crudel⁹ affixit
 expugnata eoz vrbe: genus tantum stracomis inuiolatum sua-
 uit regnumq; stipi ei⁹ restituit. Detestanda enim fuit temeritas
 p̄uidoz seruoꝝ ⁊ ideo magna eq̄tate plectenda: ⁊ si fide hie
 su xpi prauati erāt: fideles dñis suis his modis multo magis fide il-
 lius p̄diti ⁊ etiā alligati: debent esse fideles dñis suis ⁊ eos hono-
 rare. vnde legit̄ in vitis patꝝ lib. ij. capitulo de humilitate. Q̄
 abbas olimpius qui seruus fuerat descendebat per singulos ānos
 a fithi in alexanouam portans mercedem dominis suis / et mitte-
 bat aquam in pelum: et offerebat se lauare pedes eorum. Et cū
 illi dicerent: noli pater hoc facere et nō graues nos r̄n̄debat. ego
 confiteor q̄ ego seruus vester sum / et gratias ago quia dimisistis
 me libere seruire deo. Accipite mercedes vestras: q̄bus nō acqui-
 escentibus / dicebat: credite m̄hi si non vultis recipere mercedes
 vestras: remaneo hic / et seruiā vobis. seruauit enim q̄d ait salua-
 uator Reddite que sunt cesaris cesari: que dei deo Math. xvij.
 exemplo igit̄ istoꝝ seruoꝝ sunt amonendi subditi et serui: ad om-
 n̄modam fidelitā seruandā dñis suis / et ad tuendā eoz salutē
 et de hoc virgilius loquēs de apibus: hortatur subditos. vnde ait
 p̄terea regem ne sit egyptus ⁊ h̄gens lidia: nec populi parthoꝝ
 aut medus hidaspes. Obseruāt regem incolumē quē colit mens
 omibus vna. Et amisso rūpere fidem. ostruda q̄ mella diupue-
 re: ip̄e etiā crates soluere fauoꝝ / ille apum custos / illū admiran-
 tur: ⁊ omēs arcūdant: strepitū denso / stipāt q̄ frequentes Et
 sicut illi serui ⁊ subditi sunt laudandi: qui p̄didis modis fideles
 sunt dominis suis: sic econuerso illi sunt vitupandi et r̄testandi
 qui sunt eis infideles: nec acquirūt vel curāt honorē r̄noꝝ suoꝝ.
 vel vtilitātē. vel nō tuent̄ suam salutē: cū omnia membra se ex-
 ponant ad tuendā salutē capitis Exquo fuerūt tales serui. pa-
 gami ⁊ barbari. Narrat enim valeu⁹ libro . iij. Q̄ seruus barba-
 rus hastrubalem eo q̄ dñm suum occidisset subito aggressus in-
 teremit: cūq; comprehensus crudiretur: letidam tamen quam
 ex v̄dita cepat in ore ostantissime tenuit. Et merito magis illi
 sunt vitupandi: qui incurunt cūmen lese maiestatis / et maxime
 r̄testandi: cū princeps in terus sit ymago dñe maiestatis in celis

Et sic cumen proximum faculego: quia sicut ille deum inhonorat: sic iste maiestatis dei ymaginem: et ideo secundum legem diuinam graui ter muldant. Exodi. xxij. Dis non detrahes: et pncipi populi non maledices. Ecclesiastica. x. In cogitacione tua regi non detrahes. Ex hijs omnibus concludendum est: quod si tales fuerunt serui pagana multo magis serui dei debent esse fideles: ad quam fidelitatem debet predicator diuinus omnes exhortari.

Distinctio Secunda. Capitulum primum. De colligacione patrum ad filios. Quod patres nutuant filios sub disciplina.

Distinctio videndum est de colligacione naturali aliquorum membroꝝ in republica: sicut patrum et filiorum ac fratrum adinuicem. Et primo sunt ammonendi patres ad erudiendum filios disciplinaliter: ut sicut sunt causa essendi filijs: sic sint causa bene viuendi: ut enim dicit Philosophus ethicoꝝ. viij. pater filio causa est essendi: causa nutrimenti: et causa discipline. Ecclesiastica. viij. Si filij tibi sunt erudi illos. Et. xxx. p. animabus filioꝝ colligabit vulnera sua. Sequitur ne des illis potestatem anime sue. Prouer. xi. ij. Noli subtrahere a puero disciplinam. Debreoꝝ. xij. Quis est filius quem non corripit pater. Sic enim filij a malis cohibentur: in bonis moribus informantur: et ad dura sustinenda preparantur: et ut assequantur hereditatem paternam digni efficiuntur. Et ideo nobiles antiqui filios suos erudiri fecerunt sapientialiter: ut patet de Philippo patre Alexandri: super parte prima. Item solliciti erant disciplina uos uirtualiter. cohibendo a malis et informando in bonis. Quia ut ait Augustinus de moribus ecclesie: disciplina in duo diuiditur: in cohercionem et instructionem. Quorum primum timore: secundum amore perficitur. Et ideo narrat Pollicrat⁹ li. iij. c. iij. Quod Octavian⁹ imperator filios et si non genuit adoptauit: et eos ad gradum militarem cursu: et saltum fecit exercitum: usque nato: et puerum cesarem feruendi et iacendi missilia et lapides manu vel fudo docuit. Et qualiter omne bellum sustineri debeat aut inferri. Et si sufficere posset eis clar⁹ sanguis ad gloriam et bona hereditaria ad omnem affluentiam et etiam magis ad copiam quam ad usum: ea tamen diligentia sunt instituti: ac si sua retinere vel aliena acquirere nequaquam possent nisi per uirtutem. Similiter filias legit in lamendo fecisse instruiri: ut si propter spem eas in extremam paupertatem fortuna perdidisset: uirtutem possent arte reductis facultatibus.

ratibus exhibere. Nam et nendi texendi et acum exercendi et ves-
 tes formandi sciendi et componendi: non tantummodo artem sed usum
 habebat. Nouerat enim prudentissimus et diligens impator. quod
 militans alacritas saltu et cursu companda est et tempanda an-
 te corpus etate pinguescat. Velocitas enim quam exercitio precepta et
 firmata est strenuorum efficit bellatores et perfectius imbuuntur quam
 a pueris addiscuntur hec ibi. Ex quibus patet quod filios et filias non
 sustinuerunt otium: nec desidia resolui: multo minus et milites: quod
 professio est instituta ad laborem militare. Consimilit de hac disci-
 plina narrat Cuius libro ij. De tusculanis questionibus Quod le-
 ges ligurgi laboribus erudiunt iuuentutem venando currendo na-
 tando. esuriendo. sitiendo. algendo. estuando. Sparti vero pueri ad
 aram ab vberibus accipiunt. ut multus de visceribus sanguis ex-
 eat. Et cum ibi essem inquit: non audiebam quod nemo unquam clama-
 ueit vel ingemuit: et hoc ideo faciebant: quia qui bene instituunt
 in tenera etate et educant: quando pueri sunt ad bona de facili in-
 clinant put ait seneca li. ij. de ira. educatio maximam diligentiam
 plurimumque profuturam desiderat. facile enim est ad hoc animos te-
 neros componere. difficulte reseruantur vicia: que nobiscum creuerunt.
 Item seneca li. de prudentia loquens de lacedaemonijs: qui expiunt
 in dolorem filios verberibus admotis et adhortantur illos ut flagel-
 loz idem fortiter profert et laceratos ac semianimos rogant pseuer-
 ranter vulnera perferre iuuenibus. Et sequitur cum Contemptum picu-
 loz assiduitas picitandi dabit. Et solidissima corporis pars quae
 frequens usus agitauit et ponit exempla nautis sunt corpora effere-
 do maria dura. agricolis manus tute. ad excutienda tela militares
 lacerti valent. agilia sunt membra cursorum ideo in quolibet solidissimus
 est quod exercuit. Similit exeplicat de poplis qui dicuntur germani. vol-
 perpetua yemps. este celum. sterile solum. faciunt proferte fortiter labores
 et medias: ideo apud eph. vi. Educate illos scilicet filios. in disciplina
 et correptione dei. Et primo Chi. v. Loquens de vidua ait: si
 filios educauit Et de instructione puerorum omniter infra parte
 v. De seueritate vero patrum incorrupto et disciplinando fi-
 lios: narrat multum Valerius libro v. capitulo octauo ubi nar-
 rat de brucco: qui filios virgis cesos et ad palum ligatos securi
 percussit: quia volebant reducere dominationem tarquinij in ve-
 bem a se expulsam. patrem exuit ut consulem ageret. orbatu-
 que viuere magis quam publice vindicte deesse maluit.

Similiter narrat de Cassio qui filium suum propter cumen as-
 fedati regni damnauit & uerbibus affectum necari iussit: pecu-
 liumque eius de cereui consecrauit. Similiter narrat de Mantilio
 torquato qui filium suum eo quod probatum esset ipsum accepisse pe-
 cuniam a socijs: indignum como sua iudicauit / qui filius ex iusti-
 tia suspendit se: cuius exequijs nec pater interfuit. Similiter nar-
 rat de Mulo fulmo: qui filium suum amicie catheline secutus sup-
 plido mortis affectus: prefatus enim est non se catheline aduersus
 patriam sed patrie aduersus cathelinam se genuisse. Et de quibus-
 dam istorum narrat Aug⁹ li. v. de ciui. dei c. xvij. Et de hac se-
 ueritate patrum in corupiendo filios. Valerius li. ij. c. ij. ubi de
 disciplina militari ut habitum est super ubi de illa. Et quia seueri-
 tas nimia aliquando nocet Valerius li. ij. c. ij. De moderatione pen-
 tum in filios etiam suspectos de nequicia contra patres. Ubi narrat
 de quodam: qui cum sibi a filio patrum insidias compisset: in locum
 desertum filio pro ducto tradidit gladium ac iugulum ferri dum ob-
 tulit: nec ueneno nec latrone ad pagendum patrium opus es-
 se affirmans. Quo facto abiecto gladio: ait filius. Tu pater ui-
 ue: sed queso ne meus erga te amor eo tibi sit uilior: quod hoc a pu-
 ericia oritur. Similiter narrat ibi de consimilibus eodem modo ca-
 vij. de indulgentia patrum in filios: ubi narrat quod Anthiochus fi-
 lius Seleua regis cum incidisset in grauem languorem ex uesano
 amore nouerce: & esset hoc deprehensum a medicis / pater sibi coniu-
 gem concessit referens fortune quod in amorem incidisset pudori im-
 putans: quod dissimulare esset patris usque ad mortem. Et ibidem nar-
 rat de indulgentia aliorum in filios. Seueritas ergo patrum com-
 mendanda est in correptione filiorum: dummodo non habeat excel-
 sum. Indulgentia approbanda dum caueat peccatum: & filiorum
 dispendium. Moderatio laudanda dum teneat ordinatum modum
 Et econuerso negligentia patrum in castigando filios & corupi-
 endo: multum vituperanda & ipsorum peccata eis imputanda aliquo
 modo: & pena eis aliquando a deo infligenda pro eorum negligentia sicut
 fuit de Delij: qui fuit negligens in corupiendo filios suos insolentes.
 Et ideo a deo merito est punitus. i. regum. iij. Unde narrat
 Greg⁹ dyalo. iij. ca. xvij. De puero quinquenni qui consueuit
 deum blasphemare: quod fuit percussus a deo in sinu patris & mortuus
 & hoc iuste tam in pena patris quam non corupuit eum: quod in pena illius
 mortui: & ne cresceret in malis moribus crescere etate. Et de hoc

narrat boetius li. de disciplina scolauū de filio lucretij sanguine o-
nomie Senonis discipulo: q̄ fuit absq̄ disciplina nutrit⁹ osumēs
sua in aleis ⁊ meretricib⁹ sicut enumerat ⁊ a patrē redempt⁹ cre-
berie de angustijs crudis ⁊ demde capt⁹ ob penitē penurā redi-
mi nō poterat: qui cū lacrimis voce querulosa petijt osculum patris
⁊ cū pater accessisset nasum illi⁹ morsu acutissimo ac accerbissi-
mo secuit: dicēs: quare a p̄mis meis exorb⁹ incastigatus euasi
ac magistu mei documentis nō obediui. sodiosq̄ meos contempsi fi-
lijs patrem castigatui necesse est inuulgere: magistru q̄ discipu-
li mores in formare. Quasi ergo diceret pater: quia non castiga-
sti me: sed me p̄missisti vacare peccatis predictis. meuto de te ca-
pio vniuersam. unde ⁊ parentes ne relinquant malum exemplū
filijs. vt dictum est supra. q̄ heres ludic in alea post patrem. des-
bent eis relinquere hereditatem virtutum sicut terraz. Et mul-
to amplius. prout ait Cuius li. i. de officijs capitulo xxvij. Q̄
optima hereditas a patribus traditur liberis / omni patrum mo p̄-
stantior: gloria virtutis rerumq̄ gestarum: cuius de deo virā
dum omne nephas et viciū iudicandum est. Super omnia au-
tem debent cauere patres filijs a peccatis vt enim ait Hieronim⁹
super ysai. libro vltimo. Aquilarum est maximus amor ad
filios: que in locis inaccessibleibus nidos locant: et ne coluber ve-
tus violet ametistū inter pullos reperu dicit: quo venenum sup-
atur: ait enim Solinus libro. viij. cap. vi. Q̄ Echites est lapis
qui inuenitur in nidis aquilarum. Multo ergo magis fideles des-
bent cauere filijs ab antiquo serpente / et docere eos edificare in
petra xpi vbi est firmum habitaculum

Capitulum secundum De amore filiorum ad parentes

Quales autē dēnt eē filij apud patrēs: scz amantes eos vō
affectu obediētes eis i affectu honorātes eos in actu sustē-
tātes eos ⁊ necia ministrātes i effectu si indigeant: sicut
sacra scripta dēminat exodi xx. honora patres ad eph. vi. Filij
obedite patrib⁹ vtis hoc eni iustū ē Et seq̄t honora patrē ⁊ ma-
trē ⁊ collocē. 3. filij obedite patrib⁹ ecci iij. q̄ honorat patrem
suū vita viuet lōgior ⁊ de pietate filioꝝ erga patres valeu⁹ li.
v. cap. viij. bñ ⁊ multū ibi ait q̄ diligere patrē vel genitores pri-
ma lex natē ē. vñ narrat ibi de filia q̄ nutritiuit matrē suam de lacte
māmillaz suaz. Cū eni mat̄ eēt in carcere capitali cumie damna-
ta q̄ p̄erat custodie carceris mīa mot⁹ dabat aditū filie ad matrē
p̄uidēdo tñ ne q̄o sibi inferret existimās futuraz q̄ media osumeret

Pars

Cunqꝫ plures dies intercederet: & qꝫ tam diu sustentaretur ad-
mirans: obseruata filia curiosus ammauerit: illam famem ma-
tris lactis sui subsidio lenientem / que nouitas spectaculi admira-
bilis / ad consilium ducta: pene remissionem impetrauit mulieri. Ibi-
dem narrat de alia que patrem suum tali custodie traditum / iam
ultime senectutis: velut infantem peccatoris sui alimonia aluit. Et
de hoc Solinus li. i. in fine ubi narrat de filia que deprehensa eꝫ pa-
trem alere uerbis suis: & ille datus eꝫ filie: & in memoriam tanti
preconij reseruatꝫ: & locus consecratus numini. Et de pijs factis ni-
liorum erga parentes: narrat Oaleuꝫ ubi supꝫ. ut de filio Cresi: qꝫ
fuit usu loquedi destitutus. Cum tñ vnus ex numero psaruz data
to impetu in cedem patris illius ferret: uelut oblitus qd fortuna
sibi nasceti denegasset: ne Cresu regem occideret: proclamando mu-
tationem reuocauit. Et qꝫ mutus sibi uixerat / saluti patris uocalis
factus eꝫ. Et ibidem bene de laude pietatis / ubi ait: pma & optia
reruz natura pietatis est magistra: que nullo uocis misterio: nul-
lo usu literarum indigens: proprijs uiribus ac tactis: cautatem ps-
entum peccatoribus infundit filioꝫ. Non narrat ibi de gente scitaruz
cum Dario faciente impetu in eorum regiones cui paulatim cede-
bant. Interroganti deinde ab eis p legatos: quem finem fugiendi
aut qd incium factu essent pugnandi respoderunt: se nec uerbes
uillas nec agros cultos p quibus dimicaret habere: ceterum cu
ad pentum suoz monumenta uenissent stituz quemadmodum
scite pliaui solerent. Quo qdem vno ta pio dicto immans & bar-
bara gens ab omni seueritatis discrimine cecidit. Et ideo occlu-
dit autor ibi: qꝫ solida uirtus magis nascit qꝫ fingatur / qꝫ illos uo-
gos palustres & siluestres: ac siluarum latebras corpa sua tegē-
tes in modum feraz / lamatu peccudum uiuentes: sic Dario res-
pondere decuit. Similit narrat de Caroliano: qꝫ damnatus a ro-
manis ad uolseos romanis infestos ofugit quoz adeptꝫ est impe-
rium: romanis postea infestissimus fuit: nec uoluit eis ofederari p
aliqꝫbus: licet missi essent sacerdotes cum infulis. qd uicens mater
eius / uxorem illius & filios secum trahens percipit castra in quibus
erat / qua ut filius uidit: expugnasti inquit & uicisti ita mea: pa-
tuam pabus huiusmodi admoneꝫ tibi / quauis me uoto mibi immi-
sam dono & otinuo agru romanu armis hostilibꝫ liberauit: nolu-
it eni matru denegare qd petijt: & eius uisio ad pietate eum emo-
liuit. Et ibi narrat de pietate multipla filioꝫ ad pates. Queut

aut seneca li. iij. de bene cap. xvi. An liberi possint dare parentibus
 maiora beneficia quam acceperunt / et persequens hanc questionem narrat
 de pietate filiorum erga parentes / et qualiter seruauerunt patres
 suos in bello ponens exemplum de sapione qui patrem suum seruauit
 in bello / et sic de alijs Similiter xiiij. cap. ponit exemplum de enea
 qui patrem suum grauem semper per media agmina hostium tulit / et per
 igens. unde ait ibi Quid non potest pietas Similiter narrat ibi
 ponens exemplum quod siculi iuuenes cum echna maiore vi. pagitata
 in urbes et agros effudisset. transcurserunt iuuenes ad liberandum
 patres. Similiter narrat de alijs qui mira fecerunt pro parentibus.
 Et quid mirum quod homines ratione praediti sint pii in parentes. cum quaedam
 irrationalia miram pietatem exhibeant parentibus. putat Ambrosius
 Exameron omel. v. ponens exemplum de aconijs quae proprijs pedibus
 nudatos patres plumarum tegimen fouent collato cibo pascunt / et
 fulcro alarum suarum subleuant ad uolandum exercent. unde ait ibi
 ambrosius. Non est graue quod est pietatis plenus / non est onerosum quod
 soluit naturae debito / non recusant aues patrem. quas patrem pasce-
 re / nec scriptura / nec lex / sed natura restungit. ad hoc conueniunt
 non precepto sed gratiae naturalis officio. Est enim iunctura pie-
 tatis apud eas / et tamen plerumque hominum talia recusarunt. ut
 ait ibidem. Ideo romanorum usu pietas pia auis uocatur. his
 autem exemplis potest predicator hortari filios ad parentum
 uenerationem / et ad pietatem eis exhibendam. De pena uero ma-
 ledictionis matris. narrat augustinus xxij. de ciuitate dei capitu-
 lo ix. Quod decem fratres quorum septem erant matres / et tres fe-
 mine ex maledictione matris puniti sunt tremore membrorum
 horribili. quorum duo scilicet frater et soror. sanitati restituti fu-
 erunt in ecclesia beati stephani. ut ibi narrat Cauere ergo debent
 filij ne mereantur maledictionem parentum

Distindio tertia Capitulum primum De
colligatione fratrum ad inuicem Quare fratres
tenentur se amare

Dumque admonendi sunt fratres ad mutuas dilectionem ex qua
 sunt ex eisdem parentibus / et sic ex eisdem principijs / et
 ideo debent se mutuo diligere. quia communicant eandem na-
 turam. putat dicitur ethi. ix. Et de mutua dilectione fratrum

Valerius libro quinto capitulo ultimo ubi ait: hanc cautatem
 superne vel fraterne benivolentie proximus gradus accipit. Et
 ponit exempla de fratribus se mutuo diligentibus: sicut de Sabiniano
 qui delatum sibi ducem non sustinuit triumphum summo senatus
 studio quia frater suus eo prelio ceciderat. Similiter dicitur
 de alio qui per grauius itinera transgressus die ac nocte mutato
 equo solo comite contentus transiit ad liberandum fratrem.
 Similiter ibidem narrat. Quod cum in castro Pompei unus miles
 alium occidisset iacentemque spoliasset ut fratrem germanum
 esse cognouit multum ac diu conuicio deos ob donum impie
 deuote insecutus: preciosa veste opertum se rogo imposuit ac deinde
 de subiecta face protinus eodem gladio quo fratrem interemerat
 pedus suum transuerberauit. sequens super pedus fratris prostratus
 communibus flammis cremandum tradidit: licebat enim ignorantie
 beneficio innocenti uiuere sed ut sua potius pietate quam aliena
 uenia ueretur. Comes fraterne neci non desuit: et artissimis uinculis
 sanguinis pietas satis fecit. Idem narrat Augustinus. ij. de
 ciui. dei ca. xxvi. Ideo cauere debent fratres: ne propter bona
 exteriora et hereditatem terrenam fiat in eis dissidium cordium
 vel extinctio fraterne cautatis. Unde et saluator fratribus petentibus
 ut iudicaret inter eos hereditatem noluit fieri iudex in hoc
 quia erat inter eos lis non cautas dilectionis. Luce. xij. Item quod
 exponit Augustinus libro sermonum primo. xlij. sermone. Quod
 dominus diuisionem petenti ait. Quis me constituit iudicem et di-
 uisorem inter uos: cauete ab omni cupiditate sed ego dico uic fratri
 ut tecum teneat unitatem. Et de hoc li. vij. hystorie ecclesiastice
 .viii. c. narratur. Quod cum quoddam stagnum duobus fratribus
 hereditate aduenerat. Et pecunie cupiditas que fere omnium
 mortalium corda superat fraterne necessitatem uolauit
 quia enim erat copiosum piscibus a fratribus conueniebatur
 tempore captiois: non tam ad capiendas pisces quam ad capiendas
 homines. Ceteris enim ac bella mouebantur: et humanus sanguis
 pro piscibus fundebatur sed dei prouidentia superuenit gre-
 gorius cesariensis et uisit prelia et mortes uirorum: et furentes ger-
 manos. Cuius inquireret pro qua causa accenderent in exilium
 sui suorumque: et utraque pars pro honore sui aduentus fileret. No-
 lite inquit O filij rationales animas pro mutis animalibus uio-
 lare fraterne pacem questus cupiditate dissoluere: dei leges

et nature pauere temerare: et ad horaz stagni exidialis accedite.
 Et ego vos per virtutes dñi absoluaz ab omni certamine cruen-
 te contentōis. Et cuz accessisset tenens virgam in manu / ad sta-
 gnum positis genibus / palmas tetendit in celuz et orauit / vt ille
 aque essent maledicte. pro quibus fratres furore succensi / obli-
 ti erāt fraterne pietatis: et vt nunq̄ in illo loco piscis appareret
 vel aqua: sed sit campus aratuz patiens et frugum ferax et custos
 in eternū fraterne concordie pseueret. et vt sand⁹ orandi fines fe-
 cit: sic factuz est. et arentez campū germanis iaz cōcordibus dēre-
 liquit. et vsq̄ in hodiernū diez fruguz ferax dicit esse soluz qd̄ an-
 tea fuerat nauuz ferax / hec ille. Planū est ergo qd̄ detestanda co-
 ram deo est litigiosa contentio. et discordia inter fratres. ob diui-
 sionem terrene hereditatis: eo qd̄ hoc vnuz est qd̄ placet deo / scz
 concordia fratuz. **Ecci. xxv.** **On** et de concordia fratuz in condi-
 tione hereditatis narzat **Trogus pompey⁹ li. vi.** **Q** xerxes dice-
 bat se pumū filium natuz patue regie. frater alius qui ante euz
 natus erat / et anteq̄ pater esset rex vendicabat puiatū patumio-
 niuz: et dicebat illuz a iure debere habere regnuz qz erat natus a
 patre et matre regia. **Quod** certamen ad patruū suum **Mufer-**
nuz detulerūt / qui cognita causa xersem preposuit: et adeo frater
 na contentio sedata fuit: vt nec victor insoluerit nec victus indo-
 luit. **Et** ip̄o tempe litis munera sibi vicem remisit. et iocun-
 da inter se non soluz sedula cōuiuia habuerūt. et moderat⁹ inter
 se regna q̄ nunc exigua patumonia diuidebant. **Si** ergo sic pa-
 gam se habuerūt in diuisione hereditatis / merito increpandi sunt
 xp̄iam / qui vel fratres suos exhereditant iniuste / vel contra eos
 pugnant pro hereditate.

Capitulum Secunduz. Qualiter paterfa-
milia debz suā familiam regere.

Non solū debz pater amonere et disciplinare filios na-
 turales s; filios familie sue. Ipse emz vocat paterfam-
 has q̄ sic dicit⁹ est / qz in familia sua omnib⁹ p̄positus ser-
 uis / tanq̄ pater filijs paterna dilectōe consulit. ait pap̄. **Debet**
ergo nō soluz filios disciplinare et moribus mformare: s; omēs de
 familia: qz p̄ eis est r̄nsurus / put ait **Mug⁹.** ad comitez. **Que** so-
 mi frater qd̄ omnib⁹ tibi subiectis a maiore vsq̄ ad minimū et dul-
 cedinē regni celestis / et amaritudinē gehēne annūcies: et d̄ eoz sa-
 lute sollicit⁹ et vigil existas. qz p̄ omnib⁹ tibi subiectis q̄ in domo

k

tua sunt ratōez redēs deo. annūcia & suade eis vt caueāt a superbia. detractōne. ebrietate. fornicatōne. ira. luxuria. p̄uicio. et cupiditate. que est radix omnū maloz. Itēz Aug⁹. sup̄ Johem omelia. l. sup̄ illo Joh. xi. Qui michi ministrat / vos p̄ modo vestro ministrare xp̄o: bene viuendo. elemosinā faciendo. nomen dōnāmq; eius quibus poteritis p̄dicando. et vnusquisq; paterfamilias hoc nomē agnoscat. paternū affectū sue familie se debere p̄custo. & p̄ vita eterna suos homīes moneat. doceat. corripiat impendat beniuolentiā. exerceat disciplinā in domo sua. euangelicū & quodāmodo ep̄ale officiu; impleat. ministrās custo / vt metenum sit cum eo. Dis ergo monis paterfamilias / & filios naturales & totaz familiā cui⁹ est pater / corripiat & instruat: & peccatū de domo & familia extermet / vt omnes deo fideliter & simul seruiant. nec inimicū dei & iusticie in domo p̄mittat: ne diuinam indignatōem incurat / & vlcio sup̄ueniat. Sed dicat cū p̄pheta. Ambulans in via immaculata hic michi ministrabit.

Capitulum Tercium. De amore ad consanguineos.

Qonsimiliter sunt ammonendi homīes / vt habeant beniuolum affectuz ad homīes qui sunt sibi colligati naturali colligatōe vel affinitate: quia tales dicuntur fratres in scripturis. Quatuor enim modis dicuntur fratres / vt ait p̄p̄scz natura / vt esau et iacob. gente / vt omēs iudei. cognatōne / vt abrahā & loth. affectu / & hoc vel speciali quo omnes xp̄iani dicuntur fratres. vel communi quo omnes homīes ex vno patre nati. Ad omnes ergo q̄ sunt colligati cognatōe / amor ordinat⁹ debz extendi. Et si dicat saluator luce. xvij. Qui non odit p̄rēm aut matrēm & cetera: non p̄t esse me⁹ discipul⁹. Non phibet amorē naturales pentū & cognatoz / s; carnalez quo impedit amor diuin⁹: p̄t exponit Aug⁹. ep̄la. xxij. Oñ & antiqui erāt affectuosi sicut abrahā ad loth quē liberauit ab hostib⁹ gen. xiiij. Et laban ad iacob qñ audiuit eū aduenisse gen. xxviii. Et ideo coniugū institutū est fieri int̄ extraneos int̄ quos amor & caritas extendat̄ & dilatē vbi amor natalis min⁹ feruet s̄m Aug⁹. xv. de ci. dei. c. xvi. vbi loquit bñ de ista materia. Predictos igit̄ debz p̄dicator amone re vt habeāt se vicissim sicut debent se habere: & de talibus cuz eisdem conferre.

Distinctio Quarta. Capitulum primum. De informatione coniugum. Quid sit coniugum.

amoz mod⁹ sup̄ fratres

Consequenter videndum est qualiter debent informari qui sunt sacramentali colligatio colligati: quales sunt coniuges: et cum matrimonium sit viri et mulieris coniunctio maritalis inter legitimas personas indiuiduam vite consuetudinem retinens, ut patet in quarto sententiarum di. 21. Siue legitima coniunctio maris et femine unionem christi et ecclesie representans, ut dicitur de articulis fidei. Siue legitima societas inter virum et feminam in qua parui consensu semetipsum debet alteri, ait Augustinus de virginitate beate virginis. De pertinentibus ergo ad matrimonium tales informari debent: ut sit scilicet legitima contractio inter extraneas ad dilatandum cautatem, putat ait Augustinus. iij. de ciui. dei. c. xvi. Quod matrimonium sit inter homines extraneos ut quibus est utilis atque honesta concordia diuersarum necessitudinum vinculis necessentur. et alteri quis habeat patrem: alium socerum. et ut alia sit soror: alia uxor: et sic de alijs prout ibi determinat bene. ut ergo ait apostolus. i. ad corinthios. vij. informans tales. Qui in matrimonio uirginem suam iungit benefacit. et qui non iungit melius facit. honorabile enim coniugium: thorus immaculatus: hebreorum. vij. Unde saluator interfuit nuptijs Iohannis. Presciens futuros esse hereticos prohibentes nubere putat ait ibi Augustinus. omelia. iij. De quibus apostolus. i. Thimothei. iij. Sic ergo tales debent preuidere quod sit apta conditio utriusque, ne sequatur postea continua penitendo. Sicut enim narrat Valerius li. vij. c. v. uicem filie patet themistocles comfulebat: utque eam pauperi sed ornato moubus an locupletato parum probato collocaret scilicet in coniugio. cui ille. Malo inquit uirum pecuniam quam pecuniam uirum indigentem. Quo dicto monuit ut generum potius diuitijs quam diuitias generi legeret id est eligeret. Quauis ergo assint opulentie diuitiarum alicui: contrahens tamen cum illo uel illa debet preuidere an persona cum qua contrahit sit preuita uirtutibus. ornata moubus. competens conditio status. quare frequenter solet teuium tustide sequi matrimonium. et ideo una sunt de legibus ligurgij uirginem sine dote nubere. ait Crogus pompeyus li. v. Et de hoc Valerius ubi super narrat quod socrates consultus a quodam adulescentulo: utque uxorem duceret an se oino abstineret. respondit: utque eorum id est quodcumque fecisset: aduix penitentiam. Idcirco te inquit sollicitudo: hinc te orbitas: hinc generis interit: hinc heres alienus accipiet. Si uero ducit uxorem: illic perpetua sollicitudo. contextus querelaz. dotis exprobratio. affinium graue supciliuz. garzula loctus.

lingua succensiosa. alieni matrimonij interitus. liberoꝝ euentus
 hec ille. Cuz magna ergo puidencia & cautela est contrahenduꝝ.
 Et de hoc Jeronim⁹ contra Iouinianū multuz ibi ait. Sertur
 inquit aureolus Theophrasti liber de nupcijs. in quo querit / an
 vir sapiens ducat uxoreꝝ. & cuz diffinuit / si pulcra esset: si be-
 ne mouerata: si honestis nata parentibus: si ipse sanus & diues:
 si sit sapiens / debet inire matrimonium / statim intulit: hec raro m
 nupcijs vniuersa concordāt. Non ergo uxor est ducenda a sa-
 piente. Pūmū enim impediret studiuz phie / nec posse quenqꝝ li-
 bus & uxoru deseruire: multa esse q̄ matrimonij vsibus necessaria
 sunt: p̄ciose vestes. auz. gemine sumpt⁹. anille. suppellex varia
 Deinde p̄ totas noctes garzule q̄stiones. illa ornatioꝝ p̄cedit in
 publicū. illa honorat ab omnibus. ego in cōuentu feminaꝝ mise-
 ra despidor. Cuz aspicebas vicina. quid cuz ancilla loquebaris
 de foro ueniens quid attulisti? non amicū habere possum⁹. nō so-
 dalem. alterius amoreꝝ suū odium suspicat. Et sequit. Paupeꝝ
 alere difficile est / diuiteꝝ ferre tormentū. adde q̄ nulla est uxoris
 electio s̄ qualiscūqꝝ aduenit habenda. si iracunda: si fatua: si de-
 formis: si supba: si fetida: q̄dcunqꝝ uiciuz est post nupcias disam⁹
 equ⁹ & alia aialia mancipia / vestes & suppellectilia p̄bant p̄us et
 sic emuntur: sola uxor non ostendit / ne ante displiceat q̄ ducat
 Et postq̄ quoscunqꝝ illa dilexerit vacuo arbitrio reseruaueris:
 fidem sibi habere non putabit: ingrati tibi amandi erunt. si tñ do-
 mum ei regendam commiseris / seruiendum est. si aliquid tuo ar-
 bitrio reseruaueris / fidem sibi habere non putabit & in odium uer-
 tetur & iurgia. & nisi cito consulueris parabit uenenum. Et sub-
 iungitur. uerum quid prodest diligens custodia / cum uxor ser-
 uau impudica non possit / pudica non debeat. Infida est custos
 castitatis necessitas. Et illa uere pudica dicenda est / cui licuit
 peccare sed noluit. pulcra cito adamatue: feda facillime despicit-
 tur. difficile custoditur quod plures amant. molestum est pos-
 siedere quod nemo habere dignetur. minore tamen miseria defor-
 mis habetur q̄ forma seruatur. Nichil tutum est in quo toti⁹
 us populi uota suspitant. alius formositate. alius facerijs. ali-
 us ingenio. alius liberalitate sollicitabit / aliquo modo expugnat
 quod vndiqꝝ incenditur et laceffitur. Et sequitur Q̄ si propter
 dispensatōez dom⁹ ducant uxores / multomeli⁹ dispensat seru⁹ si
 delis obediens auctoritati dñi q̄ uxor q̄ in eo se existimat dñam.

si aduersus viui fecerit voluntatez id est si s^m quod placeat non
 iubetur. Et post. Liber o^z causa ducere vxore^m stolidissimū est.
 quid ad nos pertinet recedentes de mundo / si alius nomine nostro
 vocetur aut que senectutis auxilia nuture domi / qui etiam ante
 te aut puor te forte mouatur aut puerissimis mouebus sit. aut
 certe cuz ad maturam etatem peruenerit tarde ei videatur moui.
 heredes autez meliores & certiores sunt amici & p^pinqui / qui tuo
 iudicio eliguntur. quāuis velis nolis habere cogaris. licet certa he
 reditas sit dū audez bene vti substantia tua / quā tuo labore ques
 taz haberes. habes i incertos aut iniustos vsus relinquere. Et hec
 omnia extracta sunt de verbis p^pidi phi / que recitat Jeromim⁹
 vbi supra. Nec hec sunt recitata hic ad detradōnem coniugij vel
 disuasionem. sed ad munitionem illo^z qui volunt contrahere. ut
 sollicite p^puideant qualiter & cuz quibus contrahunt. Multe emz
 molestie nuptiarū. Et sicut ait apo⁹. i. cori. vij. Virgo cogitat
 que dei sunt / que autem nupta cogitat que mūdi sunt. Et in eo
 dem. Tubulatōnem carnis patiuntur huiusmodi. Et de his mo
 lestijs recitat Jeromim⁹ vbi sup⁹. Cicero rogatus ab hyrcio vt
 post repudiuz terencie sororem suam duceret / omnino sup⁹sedit.
 dicens nō posse se vxori. & phie opam dare Socrates exantipem
 & Micon / neptem austidis. duas habebat vxores / que cum cre
 bro inter se litigarent et ille eas irādere solitus esset / q^o p^pter se
 fedissimuz hominem. symeis naubus. recalua fronte. pilosis hu
 meis. & pavidis siue reptandis cruibus disceptarent. nouissime
 verterunt in eum impetum. & muldatuz fugientes diu sunt perse
 cute. Quodam autem tempore cum infinita conuicia ex superuori
 loco ingerenti exantipe restitisset / aqua p^pfusus immunda / ml ali
 ud respondit q^o capite deterlo. scabam inquit futuruz / vt ista toni
 trua ymber sequerēt. Et ibidem Jeromim⁹ q^o Marcus Katho
 habuit vxorem humili loco natam / violentaz vel vinolentaz im
 potentem. Et q^o nemo posset credere kathoni superbam. hoc ideo
 ne quis putet si pauperem duxerit / satis se concordie prouidisse.
 Similiter narrat philippū regem macedoniū introuentez ex mo
 re cubiculuz / vxor exclusit irata. qui exclusus tacuit / & miuā su
 am tragico vsu consolatus est Gorgias lib^z pulcherrimuz de cō
 cordia greco^z inter se dissidentibus / recitauit Olimpie. Cui mel
 landus inimicus eius. hic nobis inquit de concordia p^pcepit / qui
 se et vxorem et ancillulam in vno domo concordare non potuit.

emulabatur quidem uxor ancillule & castissimuz uiruz quottidians iurgijs exagitabat. Unde ut cesset inuidia/ et quies matrimonij reformaret uersum est in consuetudinez ditioribus mulieribus ne quaz habeat in domo se pulchriorem. Itē Jeromim⁹ ubi sup̄ Cuz amia arguerent quendam/ q̄ uxore repudiasset castaz/ protendisse peccat⁹ dicit/ & dixisse. solular quez cernitis nou⁹ & elegās est. s̄ nemo scit p̄ter me ubi me p̄mat. q̄si diceret. sic est de uxore. Similiter recitat ibidez Jeromim⁹ q̄ Epicurus voluptatis asertor/ quāuis Methodarus discipulus eius uxorez habuit. dixit raro sapienti inuenda cōiugia. qz multa incomoda admixta sunt nuptijs. Et sequit̄. Graue aut̄ uirō sapienti uenire in dubium. utz bonā malaz ue dūcturus sit. Ut emz scribit Erudocus. Mulier cuz ueste deponit uerecundiā. Et Cramius uel comē. fortunatū putat qui nunq̄ uxorez duxerit. Nec et alia narrat Jeromim⁹ ubi sup̄. dicens q̄ aristoteles plutarcus & seneca scripserunt libros de matrimonio de quibus superiora nōnulla sunt.

Capitulum Secundū . De informatione uxoris male mougerate.

S vero contingat q̄ uxor ducta nō sit bene mougerata/ custodienda est & disciplinanda. et malignāci mata uia subtrahenda. Nō & romanis feminis usus uini fuit ignot⁹. ne scz in aliq̄o decessus immūdiē plaberent. qz p̄ximus a libero patre intempantie gradus ad incōcessaz uenire esse cōsueuit. Et ualeu⁹ li. vi. c. iij. narrat q̄ quecūq̄ femia uini usuz immoderate appetit. omnibus uirtutib⁹ ianuā claudit/ & delictis ianuaz apit. Graue inq̄t mauiate sup̄ciliū supplicio galli q̄ uxorez dimisit/ eo q̄ eaz capite nō cooperito foris uersatā cognouerat. Lex inq̄t te meis tantuz p̄ferat oculis. q̄bus & formā tuā approbas/ his decous instrumēta opara. his esto spōsa. hōz te certiori crede notiae. ulteruoz tibi aspect⁹ sup̄uacua iritatōne accersit⁹ in suspitōez & cumē hoc necesse est absisa sentēcia s̄ tū aliqua ratōe nota. Similit̄ sentit quantiscius repudiando uxore. qz illā in publico cuz q̄oaz libertua uulgau secreto loq̄ntez uiderat. Similiter sempm⁹ frequēter inuenit̄ simptom⁹ uel setapim⁹ phus q̄ cōiugez repudij nota effect⁹/ eo q̄ ausa fuit ludos se ignorāte spectare. Narrat etiā ibidē q̄ metelli⁹ uxore/ eo q̄ bibisset uinū fuisse p̄cussaz intēmit. Moderato ergo mō & debito disciplināda ē uxor

si contingat q̄ nō sit mougerata Eccl̄i. xxxij. Ne des mulieru ne-
 quaz/ veniam p̄uendi. Et ibidē. Mulier si primatus habeat/ cō-
 traria est viro suo. Item si sit minus mougerata/ debet esse eius
 compassiua supportatio / prout potest fieri sine peccato. Et de
 utroq̄ ait Varro in sathira que mampsa inscribitur. Vidū con-
 iugis aut tollendū est aut ferendū. qui tollit vidūz cōmodioz
 coniugēz p̄stat. qui fert seipm̄ efficit meliorem. Oñ & de Socra-
 te narrat Agellius li. i. articaz noctium Q̄ Socrates cum eum
 alchipiades interrogaret / quare exantipem uxorem ad modum
 morsam et iurgiosam. et que die noctūq̄ muliebus satagebat
 vel statebat molestijs domo non abigeret. respondit. cuz domi ta-
 lem perpetioz insuesco & exeritor vt detiorem quozq̄ foris petu-
 lantiaz & iniuriam faclius feraz. Sic em̄z fideles debent se suppor-
 tare adinuicē Gall. vi. Alter alterū onera portate. Et collo-
 iij. supportantes inuicē. Multo magis coniuges debent se suppor-
 tare. Et ad hoc monet etiam beat⁹ petrus p̄ma. iij. c. Mulieres
 sint subiecte p̄p̄ijs viuis. sicut sara obediebat abrahe / dominū euz
 vocans. cui⁹ estis filie beneficientes. & non timentes vllam ptur-
 batōnem viri. similiter cohabitantes s̄m scientiam q̄si infirmiori
 vasculo muliebu imparientes honorem tanq̄ coheredibus gra-
 tie vite / vt non impediant oratōnes vestre. s̄m hoc multo magis
 cōiuges debent se supportare ad inuicem q̄ntuz possunt absq̄ pec-
 cato cum sint vna caro gen̄. iij. Et de hoc Ambrosi⁹ bene in exa-
 meron omelia. v. vbi ponit exempluz bonū de vippera & murena
 Q̄ murena ad cōiugalem amplexū vipperam euocat. Et sequit̄
 Quid sibi vult sermo hui⁹ nisi ferendos esse mores cōiuguz. li-
 cet sit asper. fallax. inconditus. & sic de alijs quid p̄ius veneno /
 q̄ in coniuge murena non refugit ille tua mala portat. & leuita-
 tis feminee facilitatez. tu vix tñū non potes mulier sustinere. Et
 post. Vippera absentez vocat / et blando puocat sibi lo / atq̄ vbi
 aduentare comparez sentit / venenuz euomit reuerentiaz marito
 deferens. tu mulier aduientez de longinquo marituz contume-
 lijs repellis. Sed & tu vir deponere tumorez cordis. asperitatē oris
 non es dominus sed maritus. non ancillaz sortitus es sed uxorez
 vippera venenuz effundit. tu vero potes tuuiaz mentis deponere
 te / et ibi bene de hoc.

**Capitulum Tercium. De mutua dile-
 ctione coniugum.**

Item coniugū debz esse affectuosa caritatiua et mutua dilectio ut sint vnum cor / et aīa vna / sicut sunt vna caro
 Eph. v. *Oiu diligite vxores vestras sicut xp̄us ecclesiaz.* Et de isto coniugali amore valerius multū li. iiii. c. v. vbi narrat Q. vel grato apprehensis anguibus coniugibus mare & femina / & certior factus ab aurospice / q̄ nisi mare dimisso femina necaretur / ipsi grathom celarem obitum instare. si autem econuerso: vxori eius hoc accidere: ille coniugi potius q̄ sibi parcere anguina secutus mare necauit feminam dimitti iubet. sustinuitq̄ in cōspectu suo seipm̄ interitu serpentis occidi itaq̄ corneliā vxorē suam / nescio utz felidorem dixerim q̄ talem virum habuit: an miseriorem q̄ talem amisit. Similiter q̄ Emphadus vel caphadus audita morte vxoris / pedus suum gladio percussit. Similiter narrat q̄ Emphadus cum vxor decessisset funerata ea et rogo imposta / inter officium vngendi & osculandi ferro strūdo incubuit. & sicut erat togatus & caldiatus / amia eum coniugis corpori iunxerunt: ac demde subiectis facibus vtrūq̄ concremauerunt. quorum sepulchrum tarenti nunc cōspicitur. Item ibidem narrat q̄ Julia filia cesaris / cuz vidisset pompey magni coniugis sui vestem cruore conspersam: territa metu ne qua esset ei vis illata exanimis conuolit. partumq̄ quem in vtero conceptum habebat eijcere graui dolore corporis coacta est. Ibidem narrat q̄ portia filia magistri kathonis / cum brucum virum suum interemptum agnosceret: quia ferrum non dabatur. ardentes ore carbonēs haurire non dubitauit / & nouo genere mortis absorpta est. Similiter narrat ibi de quadaz regina / que metuadem coniugez suum eff. sis caritatis habens amauit: propter quem precipuuz forme sue decorem / tonsis capillis in virilem habitum se conuertit. equis & armis se assuefecit: quo facilius eius laboribus et periculis interesset. & illum euictum et a pompeyo per efferas gentes fugientez. animo pauere et corpe infatigabiliter est secuta. cuius tanta fides asperaz & difficilium rerum Metruadi maximū solacium & iocundissimum leumentum fuit. cum domo emz & penatibz vagari se credidit simul exulante vxore. Si ergo tales fuerūt pagani & infideles mutuo se amantes: multo magis fideles & xp̄iani coniugali amore ordinate debent se diligere.

Capitulum Quartum. De mutua fidelitate coniugum.

Similiter coniugum debet esse fidei infesatio. quia con-
 iugij tua principaliter sunt bona: scz fides. spes proli-
 & sacramentum. In fide attenditur ne ppter vinculu-
 cōiugale cuz altero vel altera cōcumbant / vt ait Dugo li. ij. de
 sacramentis parte. xi. c. vi. Quilibet ergo eoz debet tenere fidem
 alteri firmit. Vir emz nō habet potestatem corpis sui s; mulier: &
 ecōuerso. i. Cori. vij. Et quo ad fidem cōiugalem & etiaz quo ad
 fidelitatem amoris vt dictuz est. Oñ. Valeu⁹ de fide vxoris li. vi
 c. viij. dicit Q; vlpia cuz a matre sua iulia diligentissime custodi-
 retur / ne viz suuz pscriptū in siciliam sequerēt. Nichilomn⁹ fa-
 miliari veste sumpta / cuz duabus ancillis & totidem seruis ad euz
 clandestina fuga peruenit. nec recusauit seipam pscrubere / vt ei fi-
 des sua in cōiuge pscripto constaret. Ibidem narrat de alia que
 viz suuz pscriptū inter cameram & tectum cubiculi aditum. vna
 cum conscia ancilla ab imminente exido non sine magno periculo
 suo: tutum pstitit viro refugiu. singulari fide id egit / vt cuz cete-
 ri pscripti vix euaderent in alienis regionibus. ille in cubiculo et
 finu coniugis alitus salutem retineret. Ibidem narrat Q; emilia
 vxor affucani fuit tance cōmunitatis et patientie / vt cum sciret
 viro vnaz ex ancillis gratiaz esse dissimilauerit: ne damnatores oz
 bis affucani feminea impatentia reuz ageret. Tantūq; a vindic-
 ta eius mēs fugit / vt post mortez affucani manumissaz ancillaz i-
 matumoniū liberto ei⁹ daret. Et d hoc narrat valeu⁹ li. iij. vbi
 pus. c. v. de fide vxorz ad viros Q; cū lacedemonij inclusi a spar-
 tans vel a spartis capitali seruabant supplicio / cōiuges illustres
 sanguinis velut allocutur peccatos viros intrauerūt carcerē im-
 petrato a custodibus aditu. cōmutataq; veste per similitōem do-
 lous. velatis capitibus eos abire passē sunt. Et d hoc narrat So-
 linus li. x. c. vi. de mirabilibus mūdi. de quadaz gente in qua mul-
 te vxores in vnus viu matumoniū iungunt. & cum mortus des-
 cesserit / apud grauissimos iudices iaz quoq; de mortis agunt cau-
 sas. et que officio ceteras sententia id est inuidio viceit iudican-
 tium. hec paline refert pmiuz / vt ascendat rogum coniugis & su-
 premas eius semetipam det exequias. Cetero vero cuz nota vi-
 uunt scilicet repudiatiōis. hoc idēz narrat Cullius li. vi. tuscul-
 questionū / vbi ait Q; mulieres in india etiā in certamen ad iudi-
 cum veniunt. plures enim vni solent esse / & quamplurimū ille di-
 lexit: illa leta vt viduz psequentibus suis in roguz imponitur

alie vero meste recedunt. Exempluz huius fidei patet in vippera
 & murena. Sicut Ambrosius sup̄ ubi ait de alijs animalibus Quod com-
 parem suū bos requirit / & equus similiter diligit comparem suū.
 Et sequit̄. Nolite querere viu alienū thoz. nolite insidiari alie
 ne copule. graue est adulteriu. duos deus fecit / adam & euaz. et
 vxorē de viro id est de costa. & iussit ambos esse in vno corpe / et
 in vno spū viuere. Quid id est cur vnū corpus sepas? quid vnū
 spiritū diuidis? nonne adulteriu est? et nō soluz adulteriū ymo
 enorme furtū. qz vir non habz potestātē sui corpis s; mulier. qui
 ergo aufert corpus ab vxore & p̄bet alteu. contra lege omnem
 fur est & latro. Nam & bruta animalia legunt̄ ab hominū cōmixtio-
 nem cōiugis cū alio / put narat Alexander neq; de naturis rez
 de dicomia adultera. que lauabat se post coitū cū adultero. quod
 & quidā miles deprehendit. & quadā die p̄parauit impedimentū ne
 se sic lauaret. & cū venisset compar dicomie / odo: e deprehendit adul-
 teriu. et exiuit & adducens multitudinē dicomiaz. dicomiā adulte-
 ram deplumauit et dilaniauit. q̄ dilaniata / altera se ei comes q̄si
 marito associauit. Quod ergo abhominant̄ irrationalia animalia
 multum debet esse detestandum hominibus / & maxime fidelibus.

Capitulum .v. De cōiugalis opis religiosa exercitatōne.

Et non sufficit cōiugibus tenere fidez cōiugij: dicto mo-
 do / s; debz opis cōiugalis esse religiosa exercitatio. & in
 exercendo debita intentio. qz ut dictū est sup̄: bonuz cō-
 iugij est spes prolis / & deuote expectet amanter suscipiat religio-
 se nutriet / ait Dugo ubi sup̄. et ibidē. c. iij. Institutio iugij an
 peccatū fuit ad officū ut natura multiplicaret: post peccatū & ad
 officū & remediū ut natura exāpet & viciū cohiberet. Cum er-
 go qz sic institutū. tum qz magnū sacramentū xp̄i & ecclesie. tum
 ad euitandū peccatum / ac cohibendū viciū / religiose tempore ac
 honeste et redā intentōne debent vti iuges ope iugali / put ait
 Apo. i. ad cor. viij. Et q̄ habent vxores sint tanq; non habens-
 tes. Ut enī ait Jeronim⁹ cōtra Iouinianū Dixit⁹ in sentencijs
 Moulter est in suā vxore amator ardentior / in aliena vxore ois
 amor turpis. in sua nim⁹ vitupabilis est. sapiēs vir in deo debz
 amare vxorez. non affectu regnet impet⁹ voluptatis nec p̄ceps
 feretur in coitū. Nichil emz sedius q; diligere vxorez sicut adul-

teram: certe qui debent causa reipublice iungi uxoribus & liberos alere: imitent saltem pecudes / ut postq̄ uxoru venter intumuerit ne pdant filios . nec amatores se uxoribus exhibeat s; maritos / et ibi multuz de hoc . Non narrat de quodaz q̄ exitur in publicu fastia uxoris p̄d̄ colligabat . & nec puncto q̄dez hore p̄ntia ei ca- rere poterat: potionē nullaz nisi alteru labijs tadā vit nec mulier hauriebant: nec non & alia mepta facebāt . Et ideo sequit . origo amous honesta s; magnitudo deformis . Nichil enim inest q̄ ex honesta causa quis infamet . & ibi bñ de hoc . Sic emz vsus est thobias coniugio suo / de quo dicit thobie . viij . q̄ ait ad Baraz uxorez suā . Surge hodie & cras / & postcras orem⁹ deuz . Et sequit . filij sanctorum sumus non possumus ita coniūgi sicut gentes q̄ igno- rant deum .

Capitulum Sextum . De perpetua con-
iugum indiuisione .

Item inter coniuges debet esse perpetua indiuisio . Non et sacramentū vnuz est . De bonis coniugij ait hugo vbi sup in quo attendit ne cōiuguz separet . & ne dimissus aut dimissa etiā causa plis alteru copulet / ait ideoz . Non math . ix . Qd̄ deus cōiunxit homo nō sepet / qd̄ etiam gentiles seruauerūt / put ait Valer⁹ li . ij . c . i . Qd̄ repudiuz inē uxorez & viz a condita ur- be vsq; ad centesimū annuz nulluz inēcessit . Primus aut spurus Carbilus uxore sterilitatis causa dimisit / q̄ quanq̄ intolerabili ratōne videret mot⁹: reprehensione tñ non caruit . qz nec cupidita- tez quidez liberoz coniugali federi preponere debuisse arbitraba- tur . Quod ergo seruabant gentiles lege naturali & honestate virtua- li: debent seruare fideles lege diuina & celesti et ligamie sacramen- tali: ymo etiam nobiles matrone & pudice mortuo marito noles- bant alteru iungi . et ideo coronabantur & honorabantur corona pudicie / ut ait Valerius vbi supra Qd̄ que in vno viro cōtente fuerant corona pudicie honorabantur . Existimabant emz eum preapue matrone sincera fide incorruptum esse animuz / qui post deposite virginitatis cubile in publicū egredi nefaret . multorum matumomioz experientiam quasi legitime cuiusdam intempantie signum esse credentes . Unde et pudice matrone mortuis viuis uoluerunt cum alio inire matumomuz / put Valerius li . vi . c . i .

Quæ theotomicorum coniuges marium viduorum orauerunt / ut ab eo virginibus vestalibus dona mitterent affirmantibus eque se atque illas virginitatis expertas futuras. eaque re non impetrata laqueis se nocte proxima spiritibus eruperunt. quauis ergo erronee fuerint vel fecerint in suo suspensio: tamen laudande sunt ex maritorum dilectione et castitatis amore. Et de hac infra parte. iij. di. vi. c. de viduitate. Qualiter autem coniuges antiquitus inter se concordabant / post qualemcumque litigium vel iurgium. Valeus li. ij. vbi supra ait. Quotienscumque inter virum et uxorem aliquid iurgii intercesserat in sacellum deæ hexiplice vel hexiplice quod est in pallatio conueniebant: et ibi inuicem locuti quid volebant. contentione animorum deposita concordantes reuertebant. Dea nomen hoc a placandis viris fertur assecuta. Predicator ergo euangelicus debet de predictis conferre cum coniugibus et illos alloqui. et si in quibusdam factis predictorum gentilius fuerit excessus et error sicut in propria occasione. debet quod erraneum est dehortari: et quod rectum est suadere.

Quinta distinctio. Capitulum primum. De fidelium spirituali colligatione. Qualiter debeant sibimicem coherere.

Consequenter persequendum est de colligatione siue coherencia gratuita et spirituali qualis est fidelium per gratiam in corpore culti. ad quam obseruandam sunt ammonendi efficaciter et iugiter. sicut hortatur apostolus ad eph. iij. Sollicite seruate unitatem spiritus in vinculo pacis. unum corpus et unus spiritus in vinculo pacis. Et hoc merito. Cum quia sunt ex vno patre creante et redimente: et ex vna matre ecclesia: et eisdem sacramentis regenerati. et sic veri fratres. Math. xxi. Unus est pater vester / vos autem fratres. Cum quia sunt membra vni corpus et eisdem vinculis caritatis connexa. et vno spiritu viuificata. Multi enim vnum corpus sumus in christo ad Rom. xij. Cum quia christi coheredes et eius hereditatis future participes ad Rom. viij. Heredes dei coheredes autem culti et cetera. Has enim rationes assignat custodit. super Ioh. omelia. xv. vbi ait. Omnes enim in vno corpore baptizati sumus. ait apostolus. propterea in vno corpore ut non diuellamur vel dissoluamur: sed ea que adinuicem est convenientia et amicitia / corporis vni consequentiam vel continentiam obseruemus. Quocirca ita precamur proximos / ut unusquisque nostrum suam carnem non despiciat.

Nullus enim unquam carnem suam odio habuit ait ap^o. Eph. v. sed eam nutrit et fouet. Propterea domus unam hunc mundum dedit nobis deus. unum nobis lumen accendit. unum tectum celum extendit. unam mensam terram proposuit. dedit et aliam multo maiorem scilicet altare. unum modum generatōnis spiritalis. unam omnibus partem que in celis est. de eodem calice omnes bibimus et cetera. Unde ergo inaequalitas secundum scilicet hanc vitam rōdit ex diuitum auaritia et elatione. Et de hoc similiter seneca. iij. parte epistolae. lxx. ubi ait Quod membra magni corporis sumus. et natura nos cognatos edidit. Ut enim ait Gregorius super ezechiel. li. ij. omelia. iij. Cautas accendit. cremat. conficit. et quasi mutuo ad modum fratrum. et protegere. et nocua ab iniuricez expellere. Debemus enim animas ponere pro fratribus. i. Joh. iij.

Capitulum tertium. Qualiter debent cauere ne dissipentur ab hoste.

Debent etiam cauere ne dyabolus dissipet fraternam unionem ut sint terribiles hostibus. Cant. v. Terribilis ut caestros acies ordinata. Super quod Gregorius. li. i. super ezechiel omelia. viij. Caestros tunc est acies hostibus horribilis. quoniam ita condensata et condensata fuit ut in nullo interrupta videatur. Nam si ita disponit quod locus vacuum dimittat. perfectio hostibus terribilis non est. Sed nos contra malignos spiritus acies parimus. id est o semper per cautam unionem et nunquam per discordiam interrupti esse debemus. quia si quelibet in nobis bona fuerint. cautas si defuerint per malum discordie locus aperit in aciem. unde ad feruēdos nos valeat hostis intrare. unde ut vehementer commendaretur societatis humane unitas. vinculoque concordie scilicet non solum nature similitudine verum cognationis affectu omnes nectentur. voluit deus ut ex uno homine diffunderetur genus humanum. ait Augustinus. xij. de di. dei. c. xij. Cautas multos animos unum et multa corda unum facit. ait Augustinus super Joh. omelia. viij.

Capitulum tertium. Quod fideles debent se mutuo supportare.

Mutuo ergo fideles debent sibi compatiri in malis sicut membra unius corporis. i. Cor. xij. Si patitur unus membrum compatitur et cetera. Et similiter se iuuare mutuo. prout exemplificat ibidem. et subsidia indigentibus ministrare. i. Joh. iij. Qui habuerit substantiam huius mundi. et videat fratres suos. ne. ha. et clausit viscera ab eo quo. ca. dei est in eo. Et se mutuo supportare sicut lapides in edificio pume petri secundo.

Ipsi quoque tanquam lapides viui coedificamini. Lapis enim in edificio alius supportat / ait Gregorius super ezechiel. li. ij. omelia. i. Sic et fideles facere debent / ut ait ibidem ezechiel. iij. supportantes muicem in caritate.

Capitulum Quartum. Qualiter sancti antiqui pro salute proximoꝝ laborabant.

Ideo et sancti antiqui et martires laborauerunt / et se morti exposuerunt pro salute fratrum / et animas posuerunt ut didicimus est. et etiam se venderunt infidelibus / ut eos converterent et ducerent ad deuotionem et unionem caritatis. Sicut narrat de serapione / qui et synonius dicebat in libro: o qui dicit padisus patrum. Quod se vendidit paganis pretio .xx. solidorum. et eis seruiuit donec christianos eos fecit. Cuius recederet pecuniam dedit eis. et cum dicerent ut eam pauperibus daret: respondit. vos eam date quia uestra est / ego alienas pecunias non do pauperibus. Ibidem legitur quod alius vendidit se unum de primariis ciuitatis / quem cognouit manicheus esse. seruiuitque ei donec eum conuertit. Sic et alij sancti laborauerunt et sustinuerunt pro salute fratrum. Sicut paulus qui ait. ij. corinth. vltimo. Ego libentissime impendo et superimpendo pro animabus uestris. ij. corinth. vltimo. Mirum ergo est / quod se dicunt habere caritatem perfectam: qui nec fratrum mala patientibus compatiantur: nec profidentibus gaudent: nec egenis subministrant de suis superfluitatibus necessaria. de quibus verificatur quod ait apostolus. Habentes quidem spiritum caritatis uirtutes autem abnegantes. ij. thimoth. iij. De his et pertinentibus ad predicta debet predicator diuinus conferre cum fidelibus et cetera.

Sexta distinctio. Capitulum primum. De colligatione ciuili. de dilectionis unitate quam debent habere ciues: et qualiter.

Quia persequendum est de colligatione ciuili siue cohabitatione. de amicitia eorumque ad debitam obseruationem pacifice cohabitationis: et mutue beneficentiae: et cauende malificentiae: ex quo comunicant quasi eandem habitacionem: et eisdem legibus reguntur. et eodem dominio gaudent. et eodem uti uiuunt. et consuetudines easdem comunicant. et easdem artes sepe exercent. Admonendi igitur sunt ad dilectionem proximi ueritatem Math. xxij. Diliges proximum tuum sicut teipsum. proximus autem non sanguinis propinquitate sed rationis societate pensandus est.

Aug⁹. xxiiiij. epistola. Et idē de disciplina custiana. c. i. Proximus omnis homo homini est tam conditōe nature: q̄ confessione religionis. Sed ad dilectionē proximi pertinet innocentia qua nullo nocem⁹ et beneficiētia qua proximis quibus possim⁹. Mit aug⁹. de mendatio. Colligati ergo vicini cohabitatores / quales sunt vicini et proximi / monendi sunt ne vicinis suis noceant: nec iniuriā in personarum: nec spoliando in possessionibus suis. rapinā aptarum vel occultarum faciendo: vel ledendo infamia. de quibus omnibus leuitica. xix. ubi dicit. Non facias calumniā proximo tuo / nec vi opprimas eum. Et sequitur. Non maledices surdo / nec facies quod iniquum est. puer. xxiiij. Nec attingas puulorum terminos. Sequitur. Proximorum eorum fortis est.

Capitulum Secundū. Qualiter debent sibiipsis subuenire.

Sunt enim admonendi / ut eorum indigentibus vicinis subueniant. oppresos liberent. desolatos consolent. et sic de alijs opibus misericordie et beneficentie. Talis erat Job vicinis suis Job. xxix. Ego qui liberales pauperem vociferantem. Sequitur. cor vidue consolatus sum. Et post. conterebam molas iniqui. Et. xxx. c. Glebas quondam super eum qui afflictus erat. Hec sunt officia et opera boni viri. de quo Aug⁹. iij. de ciui. dei. c. xv. Meliū maior est vicinū habere concordem q̄ malū subiugare bellantem. Ille enim cuius sine cohabitator est bonus qui omnibus est innocens / nulli malū faciens / et omnibus vicinis bonū faciens. talis est multū deo acceptus. Et de tali in exemplū alijs narratur in vitis patrum. li. i. post mediū ubi dicit. Quod abbas paphnug⁹ supplicabat deo / ut ostenderet sibi cui similis esset in terris. ad quē vox venit quod esset similis primo illius vicini. Quod audiens venit ad domum illius. At ille. cui mox erat suscepere hospites occurrit ei et introduxit eum in domum suam: a quo inter epistolas quæ fuit ille quod erat studiū eius: dicens sibi reuelatū esse a deo quod dignus esset confortio monachorum. At ille innotuit de se dicens / ait. Nullius boni michi confusus sum / quia tamen verbum dei ad te factum est: dico tibi quod xxx. anni sunt ex quo super continens et uxor mea similiter. Suscepi enim tres filios quorum causa solummodo cogitata a me fuit. Sequitur. Hospites suscipere nunquam cessavi: nec alicui permisi habere ante me in villa. nullum de domo mea dimisi sine viatico. pauperem non desepsi. que fuerunt dei necessaria tribui. contra iustitiam.

personam non accepi. alieni fructus non intrauerunt domus meam. Et item si vidi non preterij quin pacificarem. nullus apprehendit famulos meos in culpa. greges mei non leserunt alienos. volentes seminare in agro meo non prohibui. quantum in me fuit non premissi ut potentior infirmus premeret. studui ut neminem contuistarem. iudicium si apud me fuit neminem condemnavi. Hec audiens sanctus osculans eum benedixit ei et ait. bene tibi quia hoc impleuisti. unum deest tibi / ut cuncta dimittens sequaris dei sapientiam. Et statim securus est eum pergens ad heremus. et venientes ad fluvium nullus habentes nauigium. dixit ei sanctus / ut intraret aquam pedibus secum que vix ad latera venit. et collocavit eum in cellula iuxta monasterium / formam ei viuendi tradens. Qui priores labores prauos reputans / viuuliter se exercuit / et mortuus est cuius animam vidit sanctus inter choros angelorum dicentium. beatus quem elegisti et assumpsisti. Predicator ergo debet hortari vianos ad predicta opera proponens eis vitam iob. et vitam istius in exemplo. De tali viano verificatur illud puer. xxvij. Melius est vianus iuxta quam frater procul. Qualiter autem vianus siue cohabitator debet cauere calumniam iniustam / dictum est parte prima vbi de iudicio. Et ibidem dictum est / qualiter cauere debet ab iniusta calumnia vel rapina euidenti et aperta.

Capitulum Tertium. De cauendis fraudibus in mercaturis.

Et non solum sufficit ei cauere ab aperta malida siue rapina vel spoliatioe proximi. nisi caueat ab occulta sophistica et fraudulenta qualis est in mercaturis et contra dibus usurarijs. Ut enim ait Augustinus. xiiij. de ciui. dei. c. iij. Omnes volunt viliter emere et care vendere. Introduxit enim ibi facitissimam urbanitatem cuiusdam mimi dicentis in teatro se scire quid vellent omnes. et eorum die statuto conflueret maior multitudo / silentibus omnibus et suspensis dixisse prohibetur. viliter vultis emere et care vendere / quod omnes muenerunt in suis conscientijs. Et quia sic est. multe fraudulentie fiunt in mercaturis. vel occultando defectus et vicia rerum. et ostentando apparentias que non sunt in eis. vel mensuras diminuendo. inutilia commiscendo. et sic de alijs fallacijs que sunt in talibus. propter quod precepit dominus leuitica. xix. Statera iusta / et equalia vel equa sint pondera. iustus modius. equus sextarius. Et puer. xx. Abominatio apud deum pondus et statera

dolosa non est bona / qui talib⁹ fraudulentijs viduos seducunt the-
 zaurizant thezauros iniquitatis Michæ .vi. Adhuc ignis in do-
 mo impij thezauri iniquitatis ⁊ mensure minores ire plena. ⁊ nō
 solum fraudulentie regnāt in talibus: s; mendacia. piura. falsa te-
 stimonia. impia hortamenta. Ex p̄dictis apparet quare est pe-
 culosus mercari. Ideo p̄pheta vbi sup̄. Nunquid iustificabo sta-
 terā impiaz. ⁊ sacelli ponera dolosa. in quib⁹ diuites eius reple-
 ti sunt iniquitate. ⁊ habitatores in ea loquebantur mendacijs. ⁊
 lingua fraudulenta in ore eoz. De hoc Cullius multū li. iij. d. of-
 ficijs. c. xij. Et ibi inquit an vir honestus debeat patefacere vis-
 dia rez in venditōne an celare. et inouit ibi sentendas p̄hoz con-
 trarias. Aliud inquit videbat dyogem / babilomo magno. ⁊ gra-
 ui stoyco. aliud antipatro eius discipulo homini acutissimo. An-
 tipatro omnia patefacienda videbat / cuz homo homi consuleret de-
 beat: ⁊ seruire hūane societati. et ea lege natus sit homo. et vtili-
 tas cuiuslibet sit vtilitas cōmuns. Dyogem videbat contrariū:
 non oportere venditores scz vicia dicere: nisi q̄ntuz constitutū sit
 iure ciuili / cetera sine inuidijs agere. qui enim vendit vellet vendere
 optime. Et vendo meū non plus vel plus q̄ ceteri. cui ergo in-
 iuriatur. Itē sup̄ addit antipater vel antipater q̄ emptorem
 pati tuere: ⁊ per errorem in fraudēz mādere plus est q̄ vicia non
 ostendere. quod tamen scz vicia monstrare sanctū sit athēns pu-
 blicis exercitatōnibus / ⁊ ibi multū de eoz disputatōne. Nō dyo-
 genes. Quid stult⁹ q̄ venditores vicia rei quam vendit narrare
 ⁊ q̄si p̄eco p̄dicet / domuz pestilentē vendo ⁊ cetera. Ad contrariū
 vero arguit Antipater q̄ nisi sic fecerit iniuste ⁊ improbe fact.
 Unde concludit Cullius q̄ in dubijs causis ex alia parte defen-
 dit honestas ex alia vtilitas: quasi diceret. salicet honestum est
 narrare vicia rei vendendæ: vtile vero non publicare. Unde se-
 quitur. Hoc celandi genus quis non viderat. certe non exper-
 ti. non simplici. non ingenui. non iusti. non boni viri: sed vet-
 sti potius. obscuri. astuti. fallacis. callidi. Et introduxit ibi de
 quodam qui voluit emere ortum ad inhabitandum. quod cum
 intellexisset venditor / fecit venire piscatores in nauiculis tem-
 pore cene cum aborum multitudiē / quod cum alius adnarrare-
 tur. Respondit ille q̄ de illo loco erat syracusis quicquid esset
 piscium. quod alius audiens carius emit ortulum. et cum po-
 stera die nichil tale videret / admiranti de hoc dixerunt

vbi dicitur antipater
 vbi dicitur

Rom

Alij q̄ nec ibi consueuerunt esse piscatores / & ita fuit dolus ibi: quia aliud fuit aduz aliud simulatū. Dolus aut̄ legibus vindicat̄. Per contrariū narrat ibi post de alio / cuz postulasset vt sibi fundus venderetur / & venditor: p̄uiz possuisset / dixit se plus vel plusuis estimare q̄ quod venditor: petebat: et addidit centū milia. et de hac materia multuz ibi. Ideo cōcludit capitulo. xvi. Qualiter leges / aliter phi colunt astutias. Lieges q̄ntuz manu id est in iudicio tenere possunt. phi q̄ntuz ratōne & intelligentia. Ratio enī postulat ne quid insidiose: ne quid simulatorie: neq̄ fallaciter fiat. Et istud concordat magis legi diuine / vt nō deapiat scienter fidelis pximū suuz. Et ideo multa pericula concomitant̄ venditōes & emptiones Ecc̄i. xxxviij. Cuz negotiatore tracta de contradiōne / & cū emptore de venditōe scz diuigendo eos. Et. xxviij. Inter mediuz emptōnis & venditōnis angustiabit̄ peccatū. Monet̄ antur ergo a predicatore diuino tales / vt a peccatis caueant in suis officijs.

Capitulum. iij. De non accipiendis vsus a vicinis.

Igniter sunt ammonendi vicini a fraudulentia vsuraz scz vt mutuo accomodent vicinis suis absq̄ vsura put̄ p̄cipitur exodi. xxiiij. Nec vsura opprimes euz. Et leuitici. vi. Pecuniā tuaz non dabis ad vsuraz. Et deutero. xxiiij. Non fenerabis fratri tuo ad vsurā. Et zech. xiiij. Ad vsurā non accomodaueris. Idez. xxiiij. Est aut̄ vsura fm hostiensēz quodcumq̄ qd solutōem rei mutuatae excedit / ip̄i⁹ rei vsus gratia / p̄ adōne interposita / vel hac intentōe habita in cōtractu vel exactiōne habita ex post facto Luce. vi. Mutuū dantes & nichil inde sperantes. Idoc enīz gratuitū est aī deuz / vicino indigenti mutuare ad releuatōnem sue necessitatis cum non possit gratis dare / vt ait p̄pheta. Qui pecuniā suaz non dedit ad vsurā. Unde narrat li. i. hystorie tupartite de spirdone ep̄o q̄ ei⁹ mos erat ex fructibus alios dare paupibus / alios mutuare. nec p̄ se dabat / nec p̄ se recipiebat. s̄ petentibus dicebat vt q̄ntuz opus haberent tollerent. & denuo redeuntib⁹ vt reponerent q̄ntuz se accepisse nouerāt. ad quē accessit aliquis & sic mutuū accepit: et reuersus non reposuit qd acceperat s̄ afferens secū abscessit estimans ep̄m hoc latere. et iterato venit idēz petens mutuū. quē ep̄us misit ad horreuz vt acciperet: ad qd veniens totalit̄ inuenit vacuū. Quod cū narrasset

by legibus conditum

by legibus conditum
et

per vsura pro hupis

et

episcopo ait ille. mirz est quō tibi soli visuz est vacuuz & nō alijs
 s; vice ne qđ alijs mutuat⁹ es soluisti. ac ille sic captus quod deli
 querat epō indicauit. & se subiecit voluntati ei⁹ Ex his patz pōi
 cti epī caritas in mutādo & mutuatōnis apud deū acceptabilitas
 & infidelitatis in restituendo detestabilitas. De usure vero incom
 moditatibus & nocumētis sufficienter narrat in summa de vicijs.
 & ideo hic obmittendū. Et d̄ usura multuz loquit̄ Ambrosi⁹ li.
 iij. de offi. ubi ait. Cur ad fraudēz cōuertis nature inuistruā. cur
 affectas inopiā. cur optas paupibus sterilitatē. fles publicā fer
 tilitatem. exploras qñ sterilior puentus. hanc vocas inuistruaz
 que est calliditatis versutia. fraudis astutia. & qđ tu remediū vo
 cas cōmentuz ē nequide. latrocinū hoc an fenus appellē. captan
 tur tanq̄ latrocinij tempa in quibus viscera hoīm durus invidia
 tor obrepas. cui condite frugis multiplicat̄ usura. Quid impca
 us male homibus lucz tuuz damnū putatuz vel publicū est. Ex
 his patet qđ detestanda est usura in xpīanis / que quidēz fuit phi
 bita in iudeis. scz ne accomodatēt fratrib⁹ suis ad usurā deuro.
 xxi. Et de hoc Aug⁹. epla. xxxvi. Quid dicam de usuris quas
 leges & iudices iubent reddere. aut crudelior est qui aliquo diui
 ti subtrahit qđ qui trudoat pauperem fenore. Et sequitur. hec
 atq; huiusmodi male possidentur / et vellem qđ restituerentur. sed
 non est quo iudice repetantur. Et de hoc Cusostom⁹ super Ma
 theum omelia. v. in fine. Mutuo da / ampliores cape usuras. mu
 tuo da / accepturus salicet ubi nulla inuidia. nulla accusatio. nec
 inuidiatio neq; timor. mutua nullo indigenti salicet custo. & pro
 pter te necessitatez habenti esuienti & omnes nutrenti. Ideo enī
 salicet usure regnum. ille iehennam preparant. he sunt philoso
 phie & misericordie. ille auaricie et crudelitatis. Quam ergo ha
 bemus occasionem siue excusationem / cum et ampliora possu
 mus suscipere et in tempore oportuno salicet dando pauperibus.
 hic vilia et fallacia. si tamen damus. Et sequitur. Nichil usu
 us turpius. nichil crudelius. alienas hic negociatur in sevas. et
 luctum suum alterius aduersitatem facit. Et ponit exemplum.
 Q̄ talis est quasi in nauem suscipiens / et in naufragio expellens.
 Et post. Nolite usuram accipere sed a deo mercedem. et erit ma
 gna p paruis. Et ibi bene de hoc luce. xvi. Saate vobis amicos
 de māmona iniquitatis. ut cū dese. re. vos in eterna tabernacula

Cur ad fraudēz cōuertis nature inuistruā
indignū
q̄ inopius opianus

magna ergo dementia a paupibus vicinis usuram accipere: & contra omnes legem tam naturalem quam scriptam: quam euangelicam: quam etiam contra omnes creature innatas bonitatem. que quidem creatura omnibus se gratis communicat sicut. lux. ignis. aqua. terra. & ad cumulū pene eterne non dare ad usuram spiritualem erogare elemosinas paupibus pro regno eterno. immo quod plus est dare ad usuram malo animo idem est quod paupes trucidare ut dictum est. Unde Tullius li. i. de tusculanis questionibus. Cuius quereret a kathone quid expediret in refamiliaui / & responderet bene pascere. bene vestire. bene ornare vel arare. Et cum quereret an fenerari scilicet expediret respondit. quid est hominem occidere quasi diceret: fenerari est occidere scilicet subtractione necessariorum.

Septima distinctio. Capitulum primum de colligatione amicitie
Quid sit amicitia / & qualis debet esse.

Omnino videndum est de colligatione amicitie / qualis est inter amicos. quod quidem debet esse amicitia vera et non ficta. de qua ficta dictum est supra parte prima de vicibus curialibus. Et de hoc Hieronymus. epistola. xlv. per totum. Debet ergo esse vera amicitia non ficta. que scilicet tunc est vera quando est unanimis consensus in rebus honestis. quod ut ait Tullius li. de amicitia. Et idem Augustinus. xlv. epistola. Amicitia est diuinarum humanarumque rerum cum beniuolentia et caritate consensus. Non tullius ibidem: quod beniuolentia est amicitie fons.

Capitulum secundum. Que exigunt ad veram amicitiam.

Sunt ergo amicitiam amonendi ut unanimiter consentiant in honestis et licitis: quousque aliquis eorum sit superior dignitate vel statu. quod ut ait Tullius ibidem. Maximum est in amicitia superiorum parere esse inferiorum scilicet condescendendo. Non amicus dicitur quasi amicum equum. quod equi nobis voluntati coniungunt. ait Cassiodorus super psalmum. xxxvii. Talis amicus fuit filius dei. qui cum esset superior omnibus tamen in medio discipulorum fuit sicut minister Luce. xxiiij. Et Iohannes. xv. Itaque non dicatur vos seruos et cetera. Talis amicitia non potest esse nisi inter amantes se veraciter / put ait Augustinus. iiii. confessio. Non est enim vera amicitia nisi conglutines eas inter coherentes tibi vera caritate / loquitur ad christum. Non Tullius ubi super. Amor ex quo amicitia est nominata / princeps est ad coniungendam amicitiam. Itaque in amicitia

quod dicitur
non amicitia

debet esse mutua compassio. qz ipsa est benivolentia in compassis non latens / ait Plus ethicoz. viij. Unde et ibidez Consiliarius amic⁹ et cetera. Vere emz nō cognoscit in bonis amic⁹. nec in malis absconditur inimic⁹. Eccī. xij. Job. vij. Qui tollit ab amico miam timorē dei relinquit. Cuz emz in amicia vn⁹ sit ex plurib⁹ vt ait Tullius li. de offi. c. xvij. Et hec sit lex amicie: nō minus nec plusq̄ se diligi / ait ibidez. merito debz esse mutua compassio. On̄ Aug⁹. li. confess. loquens de amico mortuo / et eū plangens ait: dimidiū vite mee. Et Seneca epistola centesima p̄ma obiurgans plangentē filiu⁹ ait. Quid inq̄t faceres si amitteres amicū ex quo plangis puuluz q̄ est incerte spei. Itē in amicis debz esse secula sollicitudo de salute: de honore amia: et utilitate. qz vt ait tullius vbi sup̄ de amicia an̄ finez. Monendi sunt amici sepe et obiurgandi: et hec accipiendo amice et beniuole. On̄ et sequit̄. Dandum est in amicijs nullam pestē esse maiorez q̄ adulatoriā blandicijs assertōez. et post. Cuz oim̄ rez simulatio vidiosa est. tollit emz iudiciū vbi id est q̄ adulterat / cū amicie repugnat maxime. Delet emz veritatē / sine qua nichil amicie valere pōt. et ibidez. virt⁹ cōaliat amicias. Dinc Aug⁹. ix. confess. Sicut amia aduantes puerunt. sic imia litigātes corrigunt: multo magis amia suo modo litigantes. Item in amicia debet esse munifica et mutua cōmunicatio / tam cordiū siue interuoz ceptionū: q̄ amicabiliuz collationū: q̄ officioz et misterioz q̄ rez. On̄ Cōmentator ix. ethicoz. In principio puerbius est d̄ amicis / q̄ vna anima et omnia cōmunia. Cum enim amicus p̄beat cor amico suo / vt ait Tullius de amicia vbi supra. Ea vis amicie est vt vnus quasi animus fiat ex pluribus. Et Augustinus. iij. confess. Qz amicia est dulcis ppter vnitatem ex multis amias. equitas dicit q̄ cōmunicet ei omnia sua. Unde Tullius vbi supra. Ex his finibus vtendum arbitro: vt cum emendati amicorum amores sint inter eos. sit omniuz rerum consiliorum et voluntatū sine vlla exceptione cōmunitas / cum veretundia et reuerētia que semper tenenda est in amicia. vt emz ait ibidez. Prima lex amicie est / vt ab inimico honesta petamus: et amicorum causa honesta faciam⁹. Et idem Tullius de officijs vbi supra. Nec contra rempublicā nec contra iusiurandum amia causa vit bonus faciet: nec turpia facienda causa amia. Et de hac amicia Tullius libro de amicia per totum. Et philosophus ethicoz. viij. per totū. Valeu⁹

*In Amicia dicitur de p̄
passio*

de amicia ḡm̄

prim⁹ lex amicia

l

li. iij. c. vi. ubi ait. Contemplemur vinculum amicitie potens et
 pualidum. nec vlla ex parte sanguinis viuis inferius. hoc etia
 certius et exploratius / q̄ id nascendi fors fortuitū opus / hec vni
 uersuiusq̄ solido iudicio incoacta voluntas cōtrahit. Et ponit ex
 empla ibi de amicis quoz vn⁹ petijt occidi cuz amico occiso. Si
 militer ponit exemplum de alijs quoz vn⁹ subiecit se hosti p̄ alio
 Similiter de duobus / quoz nomina Nimon et phytias. arbihamā
 et pychyas. de quibus ait. vt cum dyomfius tyrann⁹ vnum vel
 let occidere / dum ille iret ad res suas ordinandas / alius dedit se va
 dere pro eo. et redijt alter hora assignata / quoz animū tyrann⁹
 admirat⁹ / supplicium inuidie remisit. Insup rogauit eos / vt se re
 ciperent in terdū gradū soliditatis. et enumerat ibi vires amicitie
 scz contemptū mortis ingerere. vite dulcedinem extinguere. cru
 delitatem mansuescere. et sic de alijs. Et de hoc Aug⁹. x. confes.
 loquens de amico mortuo. Et nescio inquit an vellem etiam p̄ il
 lo scz mori. sicut de hoste et pliate tradit / si non fingitur. Q̄ vel
 lent pro inuicem vel simul mori. quia morte pius erat eis non si
 mul viuere.

Capitulum Tercium. De fida amicitia
et propter que dissoluitur.

Predicator ergo conferēs cum amicis / dissuadeat fidas
 amicitias que sunt p̄m accidens et facilius solubiles. Dis
 soluto enim eo p̄pter qd̄ amia sunt dissoluitur amicitia
 put dicit Ethicoz. viij. In semibus est amicitia p̄pter vtile. in iu
 uenibus p̄pter delectabile / vt ait ibidez. et suadeat veraz amicitia
 que non est vera nisi sit cōglutinata caritate vt dictuz est. ait Je
 romim⁹. lxxxviij. epistola. Et concursus sensuū / et vntas volun
 tatum. et q̄si vni amicitie scaruuzant / ait ibidem. Et sic idem
 velle idem nolle dulcissimuz est et honestissimū / ait Seneca episto
 la. xi. Et hec amicitia est p̄iosissimum genus diuitiarum / ait Bo
 edus. ij. de consola. in fine. Et merito. quia amicus habet omēs
 suos amicos et omnia sua ac possidet. et sic facit euz diuitem et inex
 pugnabilem / sicut dicit Cusostomus super Johannem omelia
 lxxxviij. dicens Q̄ vnus salicet amic⁹ multiplex est. Si emz vna
 mimes fuerunt decē vel duo / nō vn⁹ est q̄si vn⁹ scz tantū s̄ decies
 multiplicat⁹ vnusquisq̄ eoz. et inuies ibi in. x. vnū et in vno. x.

erros amicitia

In p̄m p̄pter vtile
 et in iuuenibus p̄pter delectabile

erros amicitia

et si inimicuz habueunt vni inimicatur / et decem inimicidias capit. et si vnus paupatur sibi non est inopia: s; maiori pti id est decem habent libertatem. vnusquisq; habz. xx. pedes / et. xx. man9 / et. xx. oculos. Non emz suis soluz oculis videt s; et his qui alioz. nō suis pedibus s; et alioz. non suis opatur manibus s; et alioz. s; et decem animas habz q; p se solliate sunt. Si vero fuerunt facti amici mille et duo milia idēz erit. Vides amovs suphabundantiā / qualiter inexpugnabilez facit vnuz et multiplicez. qliter vnus et vbiq; potest esse. idēz in psona. multiplex in amicitia. idē in pside et in roma. et qd natura non pōt amor potest. Et sequit. Si mille habuerunt amicos vel duo milia vt dictuz est idēz erit. Et post. Si decies millesies fuerunt / diues nudus cōsistit sine amicis: s; si inopes fuerunt scz amici / diuitib9 vbiuoēs existūt. et que ipse p seipso dicere non tēptat hec amic9 dicet. et quicūq; non pōt sibiiphi largi v p aliuz potuit et multo ampliora. Et subdit. Non est pati male a tot armigeus custodituz. non emz tales regis corpis custodes tam diligentes vt hi. nam illi necessitate et timore custodiunt hi vero deuotōe et amore. hec ille. et ibi multa elegātia de hac materia. De hac eadez Ambrosi9. iij. de officijs in fine. Pietatis cūstos amicitia est et equalitatis magistra. vt superior inferior se exhibeat equalē inferior superior. Inter enim dispes mores nō potest esse amicitia. ideo debet cōueniri gratia vtriusq;. nec audouitas desit superior / nec humilitas inferior. Laudanda est ergo vera amicitia et fideliter obseruanda. Quia vt dicit Cullius de amicitia vbi supra. Solez de mundo tollerz videntur hi / qui amicitiam e vita tollunt.

*Salvatoris p[ro]p[ri]e s[er]u[er]e
fidei p[ro]p[ri]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e
vni t[em]p[or]e d[omi]ni*

q[ui]a n[on] p[ro]p[ri]e s[er]u[er]e p[ro]p[ri]e

*Dei d[omi]ni p[ro]p[ri]e s[er]u[er]e p[ro]p[ri]e
et amicitia*

Octava distinctio. Capitulum primum. De colligatione socialium in cōuictu. Q homo debet esse socialis.

Q non solum sunt amonendi amici de veritate amicitie q sunt colligati / s; etiā socij sunt admonendi qui sunt colligati sociali cōmumione. Vt emz ait hugo. Sodans dicitur vel a focco qsi in vna caliga siue hospicio manētes vel a seqt / et ē soc9 pprie in piculo. collega i officio. comes in itinere. consoz in pmo. sodalis in mensa vel sede. Quocūq; modo sumatur societas / homo debz esse socialis. quia homo est animal non solitauum sed pōlicitum et communicatiuum / ait

*Socij
colligati
Comites
collegas
Sodales*

Commentator Ethicorum .vij. Et Seneca de beneficio .c. xiiij.
 Quod hominem non unguis vis nec dentium terribilem ceteris fecit
 nudum et infirmum societas angit et munit. duas res dedit ei deus.
 que illius ceteris obnoxium validissimum facerent rationem et socie-
 tatem. Et sequitur. Societas illi dominum animalium dedit. societas
 terris gentium in aliene nature transmisit imperium et dominium
 in mari iussit. et multa ibi.

Capitulum Secundum. Quod malorum
 societas est vitanda.

Tamen societas malorum vitanda est. puer. xxij. Noli es-
 se amicus homini iracundo. neque ambules cum viro furioso
 ne forte discas semitas eius et sumas scandalum anime tue
 Non Gregorius super ezechiel. li. i. omelia. ix. Infirmi debent vitare
 societatem pravorum. ne mala que frequenter aspiciunt et corrigere non
 valent delectentur imitari. Et ponit exemplum. sicut aer malus assidu-
 o afflatu tractat inficit corpus. ita peruersa locutio assidua audis-
 ta inficit animum. corrumpunt enim bonos mores colloquia prava. ij.
 Cor. xiiij. Non Seneca epistola. vij. Unus exemplum luxurie. unum
 exemplum auaricie. multum mali fecit. Conuidor delicatus enume-
 rat et emollit. videtur diues cupiditatem iritat. malignus comes
 aut odieus. et utrumque vitandum. ne vel similis malis fias. quia mul-
 ti sunt. ne vel inimicus multus. quia dissimiles sunt. Et epistola. c. vij.
 Meret tibi auaricia quod diu auaro sordido te coniungas. heret
 tibi tumor quod diu cum superbis conuersaberis. intendunt libidines adul-
 terorum sodalia. Cum sancto enim inquit presbiter sanctus eris. et cum peruer-
 so peruerteris. Et. i. cor. vij. et. x. Nolo vos socios esse demoni-
 orum id est gulfomicorum. Et. ij. ad cor. vi. Que societas lucis ad
 tenebras et cetera. Nolite commisceri cum fornicariis. societas vero
 est cum bonis inuenda. Non Seneca ubi super. Ad meliores transi-
 cum Socrate uiue. cum Zenone. cum Cuspo vel Cusippo. cum possico
 mi o. qui tibi tradent diuinorum humanorumque notitiam. hi iubebunt
 in opere esse. ut non tantum scias eloqui et in oblectatione audien-
 tium verba iactare sed et animum inuolare. et aduersus minas te
 eugere. et ibi bene de hoc.

Capitulum Tertium. De bonorum societas est appetenda.

Sicut ergo quilibet vitare debet societatem malorum: sic debet appetere bonorum. et in hac societate debet esse caritativa affectio in quibus diligat alium in veritate. nec fiat tantum amic⁹ et socius in ense/ ut dicitur Eccī. vi. Ideo Augustin⁹. iij. confes. vocat socius vel amicum dimidiū vite sue. Ad philippenses. ij. Si qua societas spūs. Itē debet esse vniuersalis cōsensio. Et alibi. fact esse vnus moris in domo. Itē debz esse mutua subleuatio et nociui ab vtroq; repulsio/ et adiutorij prompta collatio. De quib⁹ omnibus Eccī. iij. Meli⁹ est duos esse q̄ vnū habent enim emolumentū sue societatis. Si vnus ceciderit ab altero subleuetur. Et ideo sequit. De soli etc. Item debet vtriusq; esse ab altero veneratio mutua/ et superioris cum inferiori purificatio ad Ro. xij. In honore inuicem p̄uenientes. Unde narrat Oaleus li. iij. c. vi. Q̄ cum alexander cum episcene sibi gratissimo venisset ad castra darij: et mater darij captiuauit episcenez: quia forma et statura p̄stabat alexandro. more persarū adulta/ illū salutauit tanq̄ alexandorū. et cum admonita de errore per trepidationem verba excusationis quereret. r̄ndit alexander. Nichil est q̄ hoc sermone confundaus. nam et hic est alexander. paucis verbis/ ut ait Oaleus cuz comite suo partitus est. Ideo Eccī. xij. Ditiou te ne socius fueris id est ei qui indignatur cōdescendere. et se parificare socio. Unde Seneca ep̄la. 92. Penes deos imp̄vuz/ inter homies consortiuz. homo est animal sociale p̄mo de animalibus. Itē debz esse pia compassio et benefica supportatio/ ut ait Seneca ep̄stola. x. c. vij. Societas nostra similis est formationi lapiduz/ et domui testudinate: et cuz arcibus facte que casura est nisi inuicē obstat. hoc enim ip̄o sustinet. Et simile exemplum Gregor⁹ vbi sup̄ de amicitia. Et sup̄ addit Gregor⁹ Q̄ si ego mores tuos nō supporto. et ecōuerso. nunq̄ edificū caritatis cōsurget inter nos ad gall. vi. Alter alter⁹ onera portate. Super quod Augustinus bene et multum. 83. q. 1. vbi ait. Nichil probat amicum quemadmodum oneris amica portatio. Et ponit exemplū de loquacibus pertinacibus et iracundis Q̄ vnus debet supportare alterius infirmitatem: scz q̄ntuz potest absq; peccato. et exemplificat de ceteris transiūtibus aquaz: quoz p̄uores portāt

capita alioꝝ in clumbus suis vidissim .i. ad cori .i. sicut socij passi
 onū Apocal .i. Ego pater vester / & socius in tribulatioe . Sunt
 enim socij multi in prosperitate / pauci in aduersitate . Et de hac
 societate Ambrosius .i. de offi . vbi dicit Q̄ ratio societatis diuis
 dicitur in duas partes iusticiam & beniuolentiaz: siue liberalitatem
 & benignitatez . Prima excelior . & secunda gratior . illa censurā
 tenet: ista bonitatem . Qualis aut̄ debet esse societas scz senioꝝ et
 adolescentiuꝝ . alij testimonio : alij solacio sunt . alij magisterio vel
 ministerio : alij delectatioe . Exempluz de iosue & moyse . de abra
 ham & loth . de helya & helyseo . de paulo & barnaba . Societatem
 his modis facit virtus: que facit animuz dignuz / vt veniat in cō
 sortiuꝝ Seneca li . i . de naturalibus questionibus . Non enim po
 test esse salua societas nisi amore & custodia partium ait Seneca
 li . ij . de ira . Et Aug⁹ . iij . confess . Ea est societas hominuz iusta
 que deo seruit Eccli . xli . A sodio & amico d̄ iniusticia erubescit si fi
 da est . Qualis aut̄ debeat esse sodus describit Bernhardus bene
 in meditatioibus suis vbi ait . Amabilis sodus est qui est omni
 bus officiosus & nulli onerosus . Officiosus inq̄ quia ad deuz de
 uotus: ad pximū benignus: ad mundū sobrius & cetera .

Capitulum Quartum . De his que so
 cietatem dissoluunt .

Hunc dissoluit auaricia vt Ambrosi⁹ in exameron ome
 lia . v . ponens exempluz d̄ aibus rapacibus q̄ non sunt
 sodales . Et ideo Seneca . x . c . iij . ep̄la . Auaricia & lu
 xuria dissociauerunt mortales . Et Tulli⁹ li . iij . de offi . c . vi . Q̄ dis
 soluit societas cū quibus querit̄ pximuz cōmodū . Dissuadeat er
 go p̄dicatoꝝ in ultoꝝ consortium siue societate efficaciter suadeat
 bonoꝝ . & q̄ bonoꝝ societas sit talis qualis descripta est .

Distinctio nona . Capituluꝝ primum . De virtuali cōuersa
 tione cū aduersarijs Q̄ laudabile est bene viuere inter malos .

Aq̄ nō sufficit fideli q̄ ordinate conuerset̄: & viuat
 cū his cū quib⁹ ē colligat⁹ vidis modis . Sed oportet
 q̄ vtuose viuat cū his q̄ aduersant̄: p̄pter qd̄ di
 cit̄ in laudē iob Q̄ vir erat in terra simplex & rect⁹ .

Super quod Gregorius moral. 1. Non multum laudabile est esse bonum cum bonis sed bonum cum malis. Et ezech. iij. dicitur. frater sui draconum. Non Gregorius. xx. ibidem et ezech. iij. Cum scorpiis omnibus habitas. Ibi Gregorius li. 1. omel. ix. idem. Ideo dicitur iustus loth aspectu et auditu. ij. pe. 1. Quia bonum inter malos generat. Philippenses. ij. In medio nationis prave et perverse. Canon. ij. Sicut lilius inter spinas. Sunt ergo fideles ammonendi ut licet habitent inter malos iuste tamen vivant declinando a malis eorum ad rectitudinem. Declinate a malis. Et ut etiam diligant orent et beneficiant eis qui sunt inimici et persecutores Math. v. Diligite inimicos vestros et cetera. Inimicus enim diligendus est ratione nature. odiosus ratione culpe. ait Augustinus. contra faustum. xij. et. xix. de civi. dei. c. vi. Perfecit inquit odio odia illos. Item Gregorius pasto. xxix.

Capitulum Secundum. De per patientiam et beneficentiam vincunt inimici.

Sic enim debent fideles facere ut sua benivolentia. beneficentia. et longanimitatis patientia convertant adversarios et reducant ad viam iusticie et veritatis. Propter quod precepit salvator. patientiam maxillam probe aliam Math. vi. id est ne vindicte potius quam patientie studeat. contemnat eterna pro temporalibus. cum potius temporalia pro eternis contemnenda sint. tanquam sinistra pro dextris ut superius ait Augustinus. epistola. v. Et sequitur. Parat debet homo esse pius et iustus. patienter eorum malitiam sustinere. quos fieri bonos querit ut numerus potius crescat bonorum. non ut parvi malicia se quoque numero addat malorum. Et licet aliqui iustus non sic fecerit in opere presentando. sed maxillam percutienti aliam. tamen precepta patientie in cordis preparatione sunt retinenda ut ait ibidem Augustinus. Ro. xij. Noli vinci a malo sed vince in bono malum. Quod exponit beatus Augustinus ubi super. Per benivolentiam enim et beneficentiam reducant adversarii ad pacem et concordiam. cum illis qui talia eis faciunt. Si esuriverit inimicus tuus cibus eius. si sitiet ut potum da illi. hec enim facies carbones ignis cogeres super caput eius. Et de hoc Oaleus li. v. c. 1. ubi loquitur de humilitate et clementia. ponens exemplum. qualiter per beneficentiam reducant adversarii ad amicitiam. ut habitum est super parte prima ubi de clementia principis ubi ait. Illa dulcedo humanitatis effera barbarorum

Augustinus super Math. vi. c. 1. ubi loquitur de patientia et clementia.

ingenia penetrat / & hostium mollit oculos / & inuidos insolentissimosque spiritus flectit. Nec illi difficile & arduum est / inter distantes mucrones placitum iter arripere vinct iram. prostermit odium. hostilemque sanguinem hostilibusque lacrimis miscet. Et de hoc Seneca primo de clementia. li. c. v. ubi ponit exemplum de illo qui ex consilio uxoris benefecit aduersarijs: et sic reduxit eos ad amicitie fidelitatem ut habitum est supra. Similiter de hoc Seneca libro de beneficijs. c. iij. ubi ait Quod per continuationem beneficiorum ingrati & aduersarij efficiuntur grati & amici. Ingratus inquit est aduersus unum beneficium / aduersus alterum non erit. duorum oblitus est. per tertium eorum que exiderunt memoriam reducet / ne cessaueris opus tantum perage / & partes boni viui exequere. alium re: alium fide: alium gratia: alium consilio: alium preceptis salubribus adiuua. Et ponit exempla. Beneficia enim fere sentiunt. nec vllum tam immansuetuz animal est / quod non cura mitiget & in amorem sui vertat. leonum ora a magistris impune tractantur. Elephantorum feritates vsque in seruire obsequium temeretur ab eis / a deo etiam que extra intellectum et estimationem beneficij posita sunt. assiduitas autem meriti pertinaces eumdat. Et sicut beneficia & beniuolentia humanas interdum mitigant iras / & reducant ad amicitias sic & dulcia verba puer. xv. Responso mollis frangit iram / & sermo durus suscitatur furor. Et emiz ait Crisostomus super Mathem omelia. xvi. Sicut ligna ignis materia sunt: sic quecumque loquitur quis in ira / facta sunt scilicet cet esca illius. Et ibidem dicit omelia. xvij. Quia ira debet vinct paciendo / ignis est emiz. Sed ignis non extinguitur igne sed aqua. Eccl. xxviii. Certamen festinatum incendit lites. Et sequitur. Si sufflaueris quasi ignis ardebit. et si expueris extinguet. De patientia autem qua sustinentur aduersa & inimicie / dictuz est in breuiloquio de virtutibus: ut supra parte prima ubi de patientia principis. De his colligationibus membrorum reipublice et de ammonitione eorum / diuinus predicator occasionem sumere potest / conferendi cum eisdem.

Tercia pars. De informatione hominum quantum ad ea que omnibus sunt communia.

*in ira mitigat iram
 & sermo durus suscitatur furor
 Sicut ligna ignis materia sunt
 sic quecumque loquitur quis in ira
 facta sunt scilicet cet esca illius
 Et ibidem dicit omelia. xvij. Quia ira debet vinct paciendo
 ignis est emiz. Sed ignis non extinguitur igne sed aqua.
 Eccl. xxviii. Certamen festinatum incendit lites. Et sequitur.
 Si sufflaueris quasi ignis ardebit. et si expueris extinguet.*